

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: очна(денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Міжнародна конкурентоспроможність країн ЄС в умовах глобалізації»**

здобувача *Миронця Олексія Вікторовича*

Науковий керівник: *д. е. н. професор Цимбал Людмила Іванівна*

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.е.н., професор Столярчук Я.М.*

(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН	6
1.1. Дефініція «міжнародна конкурентоспроможність»: сутність, трактування та сучасні підходи до її розуміння.....	6
1.2. Конкурентоспроможність країн у міжнародному вимірі: концепції, алгоритми оцінювання	12
1.3. Глобалізація та її вплив на конкурентоспроможність держав	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН ЄС	25
2.1. Диспозиція країн ЄС у глобальному економічному середовищі	25
2.2. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності країн Західної Європи.....	46
2.3. Дослідження конкурентоспроможності окремих країн Центральної та Східної Європи	50
2.4. Конкурентоспроможність України в контексті євроінтеграції: проблеми, можливості та рекомендації.....	55
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

У сучасних умовах глобальної конкуренції та динамічного розвитку міжнародних ринків конкурентоспроможність держави набуває особливої ваги як ключовий чинник національної безпеки, соціального добробуту та сталого економічного зростання. В епоху стрімкої технологічної трансформації та посилення інтеграційних процесів, країни, які не здатні забезпечити ефективне функціонування власної економіки у глобальному контексті, ризикують опинитися на периферії світової економіки. Саме тому дослідження міжнародної конкурентоспроможності країн, зокрема країн Європейського Союзу, набуває особливої актуальності.

Національна конкурентоспроможність більше не розглядається як виключно економічна категорія. Це багатовимірне поняття, що включає інституційні, інноваційні, соціальні, освітні, фінансові та екологічні аспекти. Комплексний аналіз цих компонентів дає змогу об'єктивно оцінити потенціал держави у протистоянні глобальним викликам і визначити стратегічні пріоритети розвитку.

Мета дослідження: розробити пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності України в контексті її євроінтеграційного курсу, на основі порівняльного аналізу стратегій країн Західної, Центральної та Східної Європи

Завдання дослідження:

- дослідити сутність поняття «міжнародна конкурентоспроможність» та сучасні підходи до його визначення;
- охарактеризувати основні індекси та показники, що використовуються для оцінки конкурентоспроможності країн;
- визначити вплив глобалізаційних процесів на зміну підходів до забезпечення національної конкурентоспроможності;
- проаналізувати досвід провідних країн Західної Європи у формуванні стратегій конкурентного зростання;

- провести порівняльний аналіз ключових індикаторів конкурентоспроможності країн Центральної та Східної Європи;
- оцінити позиції України у світових рейтингах та визначити основні бар'єри на шляху підвищення її конкурентного потенціалу;
- сформулювати рекомендації щодо покращення конкурентоспроможності України з урахуванням європейського досвіду.

Об'єкт дослідження: міжнародна конкурентоспроможність країн як комплексний економічний та соціальний процес у глобальному економічному просторі.

Предмет дослідження: інструменти, фактори та стратегії формування і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн, зокрема Європейського Союзу та України.

Практичне значення даної роботи полягає в можливості використання її висновків і рекомендацій для розробки ефективної державної стратегії підвищення конкурентоспроможності України в умовах євроінтеграції. Результати можуть бути корисними для органів державної влади, аналітичних центрів, науковців, експертів у сфері міжнародної економіки та стратегічного планування, а також при викладанні навчальних дисциплін з економіки, менеджменту та міжнародних відносин.

Методи дослідження: У процесі написання роботи було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, використано методи порівняльного аналізу (для зіставлення підходів до підвищення конкурентоспроможності у країнах Західної, Центральної та Східної Європи); системного аналізу (для виявлення взаємозв'язків між інституційними, соціальними, економічними та інноваційними чинниками конкурентоспроможності); економіко-статистичний метод (для аналізу показників світових рейтингів і динаміки індексів); метод узагальнення (для формулювання висновків і рекомендацій). Також застосовувались методи індукції, дедукції, аналогії та експертного оцінювання.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні звіти міжнародних організацій, зокрема Всесвітнього економічного форуму, Світового банку, Європейської комісії, статистичні дані Державної служби статистики України, Eurostat, результати соціологічних опитувань та економічних досліджень аналітичних центрів. Використано також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, що стосуються проблем міжнародної конкурентоспроможності, а також нормативно-правові акти України, які регулюють економічну політику, розвиток підприємництва, інноваційної діяльності та процеси європейської інтеграції.

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінок, вона містить 12 таблиць, 3 рисунки та список використаних джерел, який налічує 65 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

1.1. Дефініція «міжнародна конкурентоспроможність»: сутність, трактування та сучасні підходи до її розуміння

У сучасних умовах економіки, вплив конкурентоспроможності набуває великого значення серед підприємницьких структур та різних сфер діяльності. Від рівня конкурентоспроможності залежить успішність реалізації продукції та розвиток підприємства. Для детального вивчення сутності поняття «конкурентоспроможності» насамперед необхідно з'ясувати поняття «конкуренція», оскільки ці два поняття взаємопов'язані, конкурентоспроможність можна розглядати лише в умовах конкуренції між виробниками певного виду продукції. Слід зазначити, що розробкою та вивченням понять «конкуренція» і «конкурентоспроможність» займалися такі вчені та економісти, як: І. Смолін [1], С. Клименко [2], Л. Антонюк [3], Г. Асоєв [4], І. Ансофф [5], Г. Кіперман [6], М. Портер [7], Й. Шумпетер [8], А. Сміт [9], Д. Рікардо [10], Ю. Б. Іванов [11].

Конкурентоспроможність протягом тривалого часу була основною проблемою економічної науки і отримувала збільшену увагу з боку науковців, політиків, бізнесу та населення в цілому. З теоретичної точки зору будь-яка швидка оцінка виявляє очевидну відсутність консенсусу щодо точного значення конкурентоспроможності. Для глибокого розуміння сутності поняття «конкурентоспроможність» важливо проаналізувати теоретичну базу, сформовану провідними економістами, які вивчали як саму конкуренцію, так і природу конкурентної боротьби між суб'єктами ринку. І. Смолін визначає конкурентоспроможність як нову якісну характеристику організації, що базується на сукупності позитивних відмінностей і забезпечує здатність підприємства ефективно протистояти викликам зовнішнього середовища [1]. С. Клименко акцентує увагу на системному підході до управління конкурентоспроможністю, який передбачає гнучке управління ресурсами, аналіз ринкових умов та реалізацію

стратегій розвитку [2]. Л. Антонюк розглядає конкурентоспроможність крізь призму інноваційного потенціалу країни, ефективного використання ресурсів і державної підтримки ключових секторів економіки [3].

В рамках даної роботи конкурентоспроможність підприємства розуміється не лише результатом наявності якісного продукту або оптимальної ціни, а комплексним проявом його стратегічної гнучкості, адаптивності до змін зовнішнього середовища, інноваційної спроможності та здатності створювати додаткову споживчу цінність. У сучасних умовах надзвичайно важливо не просто утримувати позиції на ринку, а динамічно розвивати внутрішній потенціал підприємства, орієнтуючись на сталий розвиток, цифровізацію процесів, ефективну комунікацію з клієнтами та персоналізований підхід до потреб споживачів. Конкурентоспроможність, таким чином, стає багатоаспектною характеристикою, що охоплює економічні, технологічні, організаційні та соціальні складові діяльності суб'єкта господарювання. Саме інтеграція цих факторів дозволяє досягти стратегічної переваги на ринку.

Г. Асоєв підкреслює необхідність стратегічного управління ресурсами підприємства, що дозволяє йому адаптуватися до змін у зовнішньому конкурентному середовищі [4]. Водночас І. Ансофф підходить до конкурентоспроможності з позиції стратегічного управління, розглядаючи її як здатність підприємства гнучко реагувати на виклики ринку й підтримувати привабливі для споживача параметри товарів і послуг [5]. Г. Кіперман трактує конкуренцію як процес економічного суперництва між товаровиробниками, що реалізується в умовах обмежених ресурсів і прагнення зайняти найвигідніші позиції на ринку [6].

М. Портер розробив фундаментальну концепцію п'яти конкурентних сил, яка дозволяє глибоко проаналізувати позиції підприємства в галузевому середовищі. Він стверджував, що джерелом конкурентоспроможності є стійкі конкурентні переваги, які формуються через диференціацію, лідерство у витратах або фокусування на конкретному сегменті [7]. Й. Шумпетер розглядав конкуренцію як динамічний процес творчого руйнування, в якому інновації

відіграють центральну роль. Саме інноваційна активність, на його думку, забезпечує економічне зростання і перетворення конкурентної структури [8].

А. Сміт, як один з засновників класичної політичної економії, підкреслював, що конкуренція забезпечує ефективний розподіл ресурсів у ринковій системі, стимулює зниження цін, покращення якості продукції та зростання продуктивності праці [9]. Д. Рікардо розвинув цю ідею в межах теорії порівняльних переваг, вважаючи, що спеціалізація країн і зовнішня торгівля є природним наслідком конкурентної боротьби за найефективніше використання ресурсів [10]. Ю. Б. Іванов трактує конкурентоспроможність як реалізацію конкурентних переваг підприємства, які формуються завдяки стратегічному плануванню, технологічному оновленню, грамотному управлінню персоналом та орієнтації на потреби ринку [11].

Роберт З. Лоуренс (1993) заявив, що конкурентоспроможність, особливо з посилення на всю економіку, важко визначити. Теоретичні витoki поняття конкурентоспроможності можна простежити в економічній науці зарубіжних країн. Більш пізні теоретичні дискусії зосереджуються на концептуальній складності конкурентоспроможності країн з існуючими підходами, починаючи з виключно мікроекономічної перспективи і доходючи до всеохоплюючої макроекономічної перспективи.

Таке концептуальне розмаїття також має практичні наслідки. У все більш глобалізованому економічному середовищі, економіки стикаються з різними ризиками та можливостями, пов'язаними з конкурентоспроможністю. Інтенсивність та напрямки товарів, послуг, потоки робочої сили та капіталу між відкритими економіками зросли та стали більш нестабільними з позитивним результатом для одних і негативним для інших економік і націй.

Класики політичної економії А. Сміт і Д. Рікардо зазначали, що конкуренція – це процес головною темою якого є отримання прибутку завдяки конкурентним перевагам одного підприємства на у порівнянні з іншим. Аналізуючи запропоновані різними вченими поняття «конкуренція», можна зрозуміти, що конкуренція - це суперництво між окремими господарюючими суб'єктами, які

використовують будь-які засоби для досягнення кращого становища на ринку з метою відновлення найвигідніших умов продажу та завоювання споживчої прихильності на основі переваг властивостей і характеристик своїх продуктів [12].

Слід зазначити, що на сьогодні не існує єдиного підходу до визначення поняття «конкуренція», проте багато із запропонованих значень цього слова створюють основу для дослідження сутності «конкурентоспроможності». Зважаючи на велику кількість методологічних підходів до визначення поняття «конкуренція», всі ці численні визначення схожі та об'єднують ідею суперництва. Наприклад, А. Волошин визначає конкуренцію як динамічний процес, що постійно змінюється, де з'являються нові товари, маркетингові шляхи та виробничі процеси [13].

Аналізуючи підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність», між даними визначеннями існує розбіжність. Наприклад, Р. Фатхутдінов розглядає конкурентоспроможність як властивість об'єкта, яка характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами на даному ринку [14].

Конкурентоспроможність держави з точки зору привабливості для туриста визначається її спроможністю отримати конкурентні переваги над іншими туристичними центрами та набути статусу країни, яка приймає (у тому числі для іноземного туриста) протягом тривалого періоду (більше однієї туристичної подорожі).

Конкурентна перевага в ринковій економіці є безпосередньою характеристикою господарюючого суб'єкта. Конкурентна перевага і конкурентоспроможність - тісно взаємопов'язані та взаємодоповнюючі поняття, суттєвою особливістю яких є те, що конкурентна перевага - це факторна умова конкуренції, а конкурентоспроможність - це рівень успіху, досягнутий у конкурентній боротьбі.

У контексті глобалізації світової економіки, значення міжнародної конкурентоспроможності зростає не тільки для окремих підприємств, а й для держав у цілому. Цей термін є ширшим за традиційну економічну

конкурентоспроможність і охоплює здатність країни забезпечити зростання добробуту громадян, підтримуючи при цьому стійкі економічні позиції на світових ринках. Згідно з підходом Всесвітнього економічного форуму, міжнародна конкурентоспроможність країни - це набір інститутів, політик і факторів, що визначають рівень продуктивності економіки, а отже, і потенціал для довготривалого економічного зростання та добробуту населення. Такий підхід поєднує в собі макроекономічні, інституційні, соціальні та інноваційні чинники, які утворюють основу національної економічної системи.

Особливу роль у визначенні рівня міжнародної конкурентоспроможності відіграє інноваційна складова, оскільки в умовах технологічного прогресу саме інновації є джерелом нових конкурентних переваг. Інноваційна активність підприємств, розвиток науково-дослідної інфраструктури, ефективна система трансферу технологій - усе це формує здатність країни адаптуватися до нових викликів і залишатися конкурентною у довгостроковій перспективі. Крім того, важливими факторами є людський капітал, якість освіти, професійна підготовка кадрів та загальний рівень цифровізації економіки. Спроможність нації конкурувати на світових ринках також залежить від рівня управління, транспарентності, боротьби з корупцією та ефективності державної політики.

З точки зору стратегічного управління, міжнародна конкурентоспроможність країни є результатом взаємодії численних елементів: продуктивності праці, рівня зайнятості, відкритості економіки, здатності залучати іноземні інвестиції та активності зовнішньоторговельних зв'язків. Важливим аспектом є розвиток експортного потенціалу та здатність виробляти продукцію, що відповідає міжнародним стандартам якості, технологічності та екологічності. Саме ці характеристики дають змогу формувати позитивний імідж країни як надійного економічного партнера, а її продукції - як конкурентоспроможної на глобальному ринку.

У науковій літературі виокремлюють кілька основних підходів до оцінки міжнародної конкурентоспроможності. Зокрема, індекс глобальної конкурентоспроможності, розроблений Всесвітнім економічним форумом, містить

широкий спектр показників, які класифікуються за категоріями: інститути, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я, освіта та професійна підготовка, ефективність ринку праці, розмір ринку, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, інноваційний потенціал тощо. Таким чином, конкурентоспроможність розглядається як багатоаспектне поняття, що вимагає комплексного підходу до його аналізу та оцінювання.

Загалом, міжнародна конкурентоспроможність - це динамічне поняття, що постійно змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Вона є не тільки характеристикою поточного стану економіки, але й індикатором її перспектив у довгостроковій перспективі. Ефективна стратегія підвищення конкурентоспроможності на міжнародному рівні має базуватися на стійкому економічному зростанні, підтримці інноваційної діяльності, інституційному розвитку, соціальній стабільності та екологічній безпеці. Саме поєднання цих чинників формує основу для стабільної конкурентної позиції держави на світовій економічній арені [15].

Отже, аналіз теоретичних підходів до визначення сутності міжнародної конкурентоспроможності засвідчив багатозначність та складність цього поняття, а також глибоку взаємозалежність між рівнем розвитку конкуренції, конкурентних переваг і здатністю держави, регіону чи підприємства ефективно функціонувати в глобальному середовищі. Конкурентоспроможність на сучасному етапі слід розглядати не лише як здатність до економічного суперництва, але й як багатовекторну характеристику, що охоплює інституційну якість, інноваційний потенціал, рівень людського капіталу, макроекономічну стабільність та гнучкість національної економіки до зовнішніх змін. Міжнародна конкурентоспроможність є інтегральним індикатором ефективності функціонування національної економіки в умовах відкритості та глобалізації, а її підвищення має стати стратегічною метою державної політики.

1.2 Конкурентоспроможність країн у міжнародному вимірі: концепції, алгоритми оцінювання

Методи оцінки конкурентоспроможності країни включають використання різноманітних індексів та показників, які дозволяють всебічно оцінити її економічний потенціал, соціальний розвиток, технологічну інноваційність та політичну стабільність. Ці методи є важливими інструментами для аналізу та порівняння різних країн, а також для визначення ключових напрямків їх розвитку та поліпшення. Серед найбільш визнаних у світі методик оцінки конкурентоспроможності країн є низка міжнародних індексів, які розробляються авторитетними інституціями та охоплюють широке коло економічних, соціальних, управлінських і технологічних показників. Їх порівняння дозволяє комплексно оцінити становище держави в глобальному середовищі, виявити проблемні зони та визначити пріоритети державної політики. Нижче представлено узагальнювальний рисунок, який візуалізує ключові індекси конкурентоспроможності, що найчастіше використовуються в аналітиці.

Рис 1.1. Основні міжнародні індекси оцінки конкурентоспроможності країн
Джерело: систематизовано автором

Індекси конкурентоспроможності зазвичай розробляються міжнародними організаціями та дослідницькими інститутами. Вони включають в себе комплексні оцінки, засновані на ряді економічних, соціальних та політичних індикаторів.

Світовий індекс конкурентоспроможності, розроблений Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (IMD), є одним із провідних інструментів для оцінки здатності країн досягати стійкого економічного розвитку. Він враховує кілька ключових аспектів, що визначають конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Ці аспекти включають ефективність державного управління, оцінюючи якість і прозорість урядових рішень, регуляторну надійність та правове середовище. Бізнес-ефективність також є важливим компонентом, включаючи в себе ефективність корпоративного управління, інноваційну здатність та підприємницький дух [16]. Економічна продуктивність оцінюється через показники, такі як валовий внутрішній продукт, міжнародна торгівля, інвестиції та споживчий попит. Інфраструктура індексу включає аналіз транспортних мереж, технологічних можливостей та загальної якості життя, що впливає на робочу силу та загальну продуктивність.

Цей індекс дає можливість країнам зрозуміти, де вони стоять у порівнянні з іншими державами у сфері конкурентоспроможності, визначити ключові сфери для покращення та розробити стратегії для підвищення свого рівня конкурентоспроможності. Він також служить важливим джерелом інформації для міжнародних інвесторів, які оцінюють бізнес-середовище та інвестиційні можливості у різних країнах.

Індекс глобальної конкурентоспроможності, що публікується Світовим економічним форумом (WEF), є одним із найавторитетніших інструментів для оцінки конкурентних позицій країн на міжнародному рівні. Він охоплює широкий спектр показників, які відображають різні аспекти економічного та соціального розвитку. Індекс досліджує інституційну обстановку, включаючи ефективність уряду, правове регулювання та прозорість ведення бізнесу, а також інфраструктуру - оцінюючи якість транспортних мереж та енергетичної системи.

Макроекономічне середовище оцінюється через стабільність валюти, державні фінанси та інфляцію. Здоров'я та первинна освіта враховують доступність та якість медичних послуг та освітньої системи. Важливим аспектом є також вища освіта та професійне навчання, що сприяє підготовці висококваліфікованої робочої сили [4]. Індекс також аналізує ефективність ринку товарів, включаючи конкуренцію та рівень відкритості ринку, ринок праці - оцінюючи його гнучкість та продуктивність. Фінансовий ринок досліджує доступ до капіталу та ефективність банківської системи.

Особливе місце займає оцінка готовності країни до прийняття та впровадження новітніх технологій, що є важливим фактором інноваційної активності. Розмір ринку враховує внутрішнє споживання та зовнішню торгівлю, а бізнес-динаміка та інноваційний потенціал відображають здатність країни генерувати нові ідеї та комерційні продукти. Цей індекс є важливим інструментом для оцінки економічного потенціалу та розробки стратегій економічного розвитку країни, а також надає важливі дані для міжнародних інвесторів та політиків.

Індекс легкості ведення бізнесу, публікований Світовим банком, є значущим показником, який вимірює регуляторне середовище та його вплив на стартапи та малі та середні підприємства. Цей індекс оцінює різні аспекти бізнес-середовища в країнах по всьому світу, у тому числі процеси започаткування бізнесу, отримання дозволів, доступ до електроенергії, реєстрація власності, отримання кредитів, захист інвесторів, сплата податків, торгівля через кордони, виконання контрактів, та врегулювання неплатоспроможності. Ключовою особливістю цього індексу є те, що він дозволяє країнам порівнювати свої бізнес-процедури з умовами в інших державах, стимулюючи тим самим реформи та поліпшення для створення більш дружнього бізнес-середовища. Цей індекс використовується міжнародними інвесторами, аналітиками та урядовими органами для оцінки здатності країни приваблювати і підтримувати підприємницьку діяльність.

Індекс легкості ведення бізнесу важливий не тільки для вимірювання ефективності регуляторного середовища, але й для визначення того, наскільки легко або важко для підприємців розпочинати та вести бізнес у певній країні. Отже,

цей індекс став невід'ємною частиною світового економічного аналізу, надаючи ключову інформацію для рішень, пов'язаних з бізнесом та інвестиціями на глобальному рівні.

Індекс розвитку людського потенціалу (HDI) та Індекс інновацій є ключовими показниками, які допомагають оцінити соціальні аспекти та інноваційну здатність країн, що є важливими факторами їхньої конкурентоспроможності. HDI, розроблений Програмою розвитку ООН, вимірює тривалість та якість життя людей у різних країнах, використовуючи тривалість життя як індикатор здоров'я населення, освіту для оцінки рівня знань та рівень життя, вимірюваний за допомогою валового національного доходу на душу населення. Цей індекс відображає загальний соціально-економічний розвиток країни та її здатність забезпечити громадянам високу якість життя.

Глобальний індекс інновацій, з іншого боку, фокусується на здатності країн до інновацій та розвитку нових технологій. Він оцінює різні фактори, такі як кількість та якість наукових досліджень, рівень технологічного розвитку, інвестиції в дослідження та розвиток, та кількість патентів та наукових публікацій. Цей індекс є важливим індикатором інноваційної здатності країни, що впливає на її економічне зростання та конкурентоспроможність.

Обидва ці індекси надають цінну інформацію про різні аспекти розвитку країн, дозволяючи оцінити їх загальний прогрес у соціальних та інноваційних сферах, що є важливими для їхньої загальної конкурентоспроможності на світовому ринку.

Показники конкурентоспроможності відіграють ключову роль у визначенні здатності країни ефективно конкурувати в глобальному економічному середовищі. Вони включають в себе різні кількісні та якісні метрики, які охоплюють широкий спектр економічних, соціальних та технологічних аспектів розвитку [16]. Економічні показники такі, як ВВП на душу населення, є одними з найбільш використовуваних метрик для оцінки загального економічного стану країни. ВВП на душу населення дає уявлення про середній рівень добробуту громадян та економічну продуктивність. Рівень інфляції та безробіття також є важливими

показниками, що відображають стабільність та здоров'я економіки. Високі рівні інфляції можуть свідчити про економічні проблеми, тоді як низький рівень безробіття часто асоціюється з сильною економікою. Рівень інвестицій, експорту та імпорту дає уявлення про відкритість економіки, її інтеграцію в світовий ринок та її залученість у глобальні ланцюги створення вартості.

Соціальні показники, такі як рівень освіти та доступ до охорони здоров'я, відображають якість людського капіталу, який є вирішальним для економічного зростання та інновацій. Високий рівень освіти сприяє розвитку висококваліфікованої робочої сили, готової до складних завдань та інновацій. Якість охорони здоров'я безпосередньо впливає на продуктивність робочої сили та загальне благополуччя населення. Індекс розвитку людського потенціалу, що включає тривалість життя, освіту та рівень життя, є комплексним вимірюванням соціального прогресу та потенціалу країни.

Технологічні показники відображають здатність країни до інновацій та прийняття нових технологій. Рівень інновацій, оцінюваний через кількість патентів, наукових публікацій та рівень інвестицій в дослідження та розвиток, є важливим для підтримки конкурентоспроможності в швидко мінливому технологічному світі. Країни, що інвестують у наукові дослідження та розвиток, мають кращі шанси на розвиток передових технологій, що сприяє економічному зростанню та міжнародній конкурентоспроможності [16].

Загалом, ці показники надають комплексне уявлення про здатність країни досягати та підтримувати економічний розвиток, соціальний прогрес та технологічні інновації, які є критично важливими для її загальної конкурентоспроможності на світовій арені. Ці індекси та показники надають цінну інформацію для урядів, бізнесу, інвесторів та дослідників, дозволяючи їм зрозуміти позицію країни в глобальному контексті, визначити її сильні та слабкі сторони, а також розробити стратегії для підвищення її конкурентоспроможності. Вони також допомагають виявити тенденції та прогнозувати майбутні зміни в міжнародному економічному середовищі.

1.3. Глобалізація та її вплив на конкурентоспроможність держав

У сучасному глобалізованому світі макроекономічне середовище формується під потужним впливом зовнішніх чинників, що зумовлює зростання ролі міжнародних зв'язків, відкритості економіки та її здатності до адаптації. Глобалізація сприяє посиленню інтеграції національних економік у світову господарську систему, що змінює правила конкурентної боротьби між державами. Сучасне макроекономічне управління, орієнтоване на відкритість економіки, інвестиційну привабливість, гнучкість податкової політики та прогнозованість бюджетної системи, є необхідною передумовою забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації [17].

Одним з ключових викликів глобалізаційних процесів є необхідність структурної адаптації економік до змін у світовій кон'юктурі. Це передбачає трансформацію моделей зростання, переорієнтацію на інноваційні чинники розвитку, зменшення енергетичної та сировинної залежності, а також зростання ролі людського капіталу. Конкурентоспроможність держави в такому контексті визначається її здатністю швидко реагувати на зовнішні виклики, адаптувати інституційне середовище, стимулювати підприємництво та розвивати стратегічні галузі національної економіки [18].

Глобальні тренди вимагають від держав нових підходів до формування економічної політики. Це, зокрема, цифровізація економіки, впровадження індустрії 4.0, розвиток фінансових технологій та перехід до «зеленої» економіки. Успішні країни не лише інтегруються у світовий ринок, а й формують у ньому активну позицію, просуваючи власні інтереси. Для забезпечення конкурентоспроможності держави в таких умовах необхідно запроваджувати політику підтримки інновацій, створення сприятливого інституційного середовища, розширення доступу до міжнародних ринків та модернізації виробничих потужностей [19].

Особливу увагу варто приділяти впливу глобалізації на ринок праці та соціальну сферу. В умовах трансформації економічної моделі відбувається скорочення робочих місць у традиційних галузях та зростає попит на висококваліфіковану робочу силу. У зв'язку з цим, одним із пріоритетів державної політики має бути реформування системи освіти, розвиток системи професійної перепідготовки, підтримка науки і техніки. Це забезпечить підвищення людського капіталу -одного з ключових факторів довгострокової конкурентоспроможності [20].

Узагальнюючи, слід зазначити, що глобалізація є як джерелом нових можливостей, так і чинником виникнення ризиків для країн з нестабільною економікою або слабкими інституціями. Тому забезпечення конкурентоспроможності в умовах глобального середовища неможливе без цілісної стратегії економічної безпеки, інтеграції в міжнародні структури, гармонізації законодавства та посилення ролі держави у стратегічному плануванні [21].

Стабільність валюти та цін є одним з найважливіших елементів макроекономічного середовища, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність країни. Коли валюта стабільна, а інфляція тримається на низькому рівні, це створює сприятливі умови для економічного зростання та привабливості країни для іноземних інвесторів.

Швейцарія та Німеччина є прикладами країн із високим рівнем макроекономічної стабільності, що підтверджується як аналітичними показниками, так і науковими дослідженнями. Швейцарія вирізняється стабільною фінансовою системою, низьким рівнем інфляції та сильною національною валютою - швейцарським франком, який вважається "безпечним активом" під час глобальних економічних потрясінь [22]. Така монетарна політика створює надійне середовище для інвесторів і сприяє довгостроковому прогнозуванню .

Німеччина відзначається послідовною фіскальною дисципліною та стабільною політикою щодо управління інфляцією. Завдяки ефективному державному регулюванню та структурній міцності промисловості, країна

забезпечує сприятливий економічний клімат для бізнесу та іноземних інвестицій [23]. Стабільність євро, низькі рівні дефіциту бюджету та контрольовані боргові зобов'язання сприяють довірі з боку міжнародних фінансових інституцій [24].

Окрім цього, стабільність валюти та цін допомагає підтримувати конкурентоспроможні ціни на експортні товари та послуги, зміцнюючи позиції країни на світових ринках. Це важливо для країн, економіка яких значною мірою залежить від міжнародної торгівлі, як у випадку з Німеччиною, яка є однією з провідних експортних економік світу. Таким чином, стабільність валюти та цін є фундаментом для побудови міцної, здорової та конкурентоспроможної економіки, що забезпечує впевненість та передбачуваність для бізнесу, інвесторів та споживачів.

Фіскальна політика, що охоплює управління державними доходами та витратами, відіграє вирішальну роль у формуванні економічного середовища країни. Рішення щодо рівня оподаткування, державних витрат і управління державним боргом мають безпосередній вплив на економічне зростання, інвестиційну привабливість та загальну конкурентоспроможність держави. Ефективне використання державних ресурсів та помірне оподаткування можуть значно сприяти розвитку бізнесу, інновацій та економічного прогресу країни в цілому [25].

Ірландія є яскравим прикладом країни, яка завдяки своїй конкурентоспроможній податковій політиці змогла залучити значні іноземні інвестиції, особливо в сфері високих технологій. Зокрема, низький корпоративний податок, встановлений на рівні 12,5%, сприяв тому, що такі технологічні гіганти, як Google, Apple та Facebook, обрали Ірландію для розміщення своїх європейських штаб-квартир. Це призвело до створення нових робочих місць, зростання економіки та підвищення загальної конкурентоспроможності країни на світовому рівні [26].

З іншого боку, уряди, які ведуть активну фіскальну політику, інвестуючи у ключові сектори економіки, також можуть значно покращити конкурентоспроможність країни. Наприклад, інвестиції уряду у освіту,

інфраструктуру та охорону здоров'я можуть підвищити якість людського капіталу та покращити загальні умови для ведення бізнесу. Для якісного аналізу впливу макроекономічної стабільності на конкурентоспроможність держав доцільно звернутися до ключових показників, які комплексно характеризують економічну ситуацію в країні. Зокрема, до таких показників належать: валовий внутрішній продукт на душу населення (як індикатор економічного добробуту), рівень інфляції (який свідчить про стабільність цінового середовища) та рівень безробіття (що демонструє ефективність ринку праці). Співставлення цих показників у провідних країнах світу дозволяє не лише зробити висновки про стан їхньої економіки, а й оцінити передумови для залучення інвестицій, стимулювання підприємництва та формування позитивного бізнес-клімату. Основні статистичні дані щодо обраних країн за 2020–2022 роки наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Основні макроекономічні показники провідних країн світу (2020-2022)

Країна	Рік	ВВП на душу населення (USD)	Інфляція (%)	Рівень безробіття (%)
Німеччина	2020	45733	0,5	4,3
	2021	51203	3,1	3,6
	2022	48398	6,9	2,8
США	2020	63593	1,2	8,1
	2021	70248	4,7	5,3
	2022	76399	8,0	3,6
Китай	2020	10434	2,4	5,0
	2021	12556	0,9	4,8
	2022	12720	2,0	5,6
Японія	2020	40146	0,0	2,8
	2021	39312	-0,2	2,8
	2022	33815	2,5	2,6
Індія	2020	1927	6,2	7,1
	2021	2277	5,5	5,9
	2022	2389	6,7	7,3

Джерело: систематизовано за [27;28;29]

Аналіз макроекономічних показників провідних країн світу за 2020–2022 роки дозволяє зробити низку висновків щодо їхньої економічної стійкості та потенціалу конкурентоспроможності. США демонструють найвищий рівень ВВП на душу населення серед усіх представлених держав, що свідчить про потужну

економічну базу та високий рівень споживання, хоча інфляційний тиск у 2022 році сягнув 8%, що є найвищим значенням серед аналізованих країн. Німеччина також зберігає високі темпи економічного зростання, при цьому відзначається позитивна тенденція зниження безробіття з 4,3% у 2020 році до 2,8% у 2022 році, що свідчить про ефективне функціонування ринку праці, хоча рівень інфляції у 2022 році теж суттєво зріс. Китай демонструє стабільне зростання ВВП при низькому рівні інфляції та відносно сталому рівні безробіття, що вказує на контрольовану економічну політику в умовах глобальних криз. Японія зберігає низький рівень безробіття, однак показує негативну динаміку ВВП на душу населення, що може свідчити про структурні проблеми в економіці та спад попиту. Індія, попри найнижчі значення ВВП на душу населення серед вибраних країн, демонструє поступове економічне зростання, зберігаючи при цьому високий рівень інфляції та безробіття, що є типовими рисами економіки, що розвивається. Таким чином, отримані дані свідчать, що конкурентоспроможність країн безпосередньо пов'язана із здатністю забезпечити сталий розвиток, цінову стабільність та ефективну зайнятість населення, при цьому роль макроекономічної політики є визначальною для формування сприятливого економічного клімату.

Монетарна політика, яка охоплює регулювання грошової маси та відсоткових ставок, відіграє важливу роль у визначенні вартості капіталу в економіці та загальної економічної активності. Центральні банки використовують монетарну політику як засіб для контролю інфляції, стимулювання економічного зростання та забезпечення фінансової стабільності.

Низькі відсоткові ставки можуть стимулювати економічну активність шляхом зменшення вартості позик для бізнесу та споживачів. Це сприяє збільшенню інвестицій та споживчих витрат, що є основними драйверами економічного зростання. Наприклад, після глобальної фінансової кризи 2008 року, Федеральна резервна система США та Європейський Центральний Банк ввели політику низьких відсоткових ставок. Це було зроблено з метою стимулювання економічної активності та підтримки відновлення після кризи. Ці заходи допомогли знизити вартість позик, стимулюючи бізнеси та споживачів до більших витрат та інвестицій.

З іншого боку, високі відсоткові ставки можуть бути використані для контролю інфляції, оскільки вони збільшують вартість позик і тим самим можуть обмежувати витрати та інвестиції. Це може бути корисним у ситуаціях, коли економіка перегрівається, і існує ризик високої інфляції.

Монетарна політика, зокрема через встановлення низьких відсоткових ставок, може спричинити зниження вартості національної валюти, що робить експортні товари більш конкурентоспроможними на світових ринках. Цей механізм впливу валютного курсу на конкурентоспроможність експорту детально аналізується в науковій літературі. Зокрема, у статті Журавки Ф. та ін. розглядається, як валютний курс впливає на конкурентоспроможність експортної продукції українських виробників, підкреслюючи, що девальвація національної валюти може тимчасово підвищити цінову конкурентоспроможність, але без структурних реформ цей ефект є короткостроковим [30]. Загалом, монетарна політика є потужним інструментом у руках центральних банків для управління економікою. Через свій вплив на вартість капіталу, інвестиції, споживчі витрати та валютні курси, монетарна політика має велике значення для загальної економічної стабільності та конкурентоспроможності країни.

Внутрішній ринок та торгова політика відіграють ключову роль у формуванні макроекономічного середовища країни, впливаючи на її зовнішню торгівлю та міжнародну конкурентоспроможність. Відкриття ринків та вступ до міжнародних торгових угод створюють нові можливості для вітчизняних компаній, сприяючи експорту, імпорту та глобальній інтеграції.

Китай є яскравим прикладом країни, яка значно підвищила свою конкурентоспроможність на світовій арені через лібералізацію торгівлі та активне входження в глобальні торгові ланцюги. З прийняттям реформ та відкриттям своєї економіки на зовнішній світ, Китай перетворився на одного з найбільших світових експортерів та міжнародного виробничого центру. Це не тільки сприяло зростанню внутрішнього ринку, але й дало можливість китайським компаніям отримати доступ до нових ринків, технологій та інвестицій.

З іншого боку, розвинені економіки, такі як Європейський Союз та Сполучені Штати Америки, демонструють важливість внутрішнього ринку та торгової політики шляхом укладення багатосторонніх та двосторонніх торгових угод. Ці угоди забезпечують зняття торгових бар'єрів, сприяють взаємному доступу до ринків та створенню сприятливих умов для міжнародного бізнесу.

Торгова політика також включає захист вітчизняних ринків через митні тарифи та квоти. Хоча такий захист може бути корисним для молодих або слабких галузей, надмірна захищеність може призвести до неефективності та відставання від глобальних стандартів. В цілому, внутрішній ринок та торгова політика мають важливе значення для економічного зростання та розвитку країни. Вони визначають рівень її інтеграції в світову економіку, здатність конкурувати на міжнародному рівні, а також її глобальну конкурентоспроможність.

Економічне зростання та розвиток є центральними аспектами загального благополуччя країни, і обидва ці фактори тісно пов'язані з макроекономічною стабільністю. Макроекономічна стабільність включає в себе ряд факторів, таких як контрольована інфляція, збалансовані державні фінанси, стабільність валютних курсів та стабільне економічне зростання. Країни, які досягають успіху в підтримці макроекономічної стабільності, часто сприймаються як надійніші і привабливіші для інвесторів.

Прикладом країни з високим рівнем макроекономічної стабільності та економічного росту є Південна Корея. Після періоду інтенсивної індустріалізації та економічних реформ, Південна Корея перетворилася на одну з провідних економік світу. Стабільне економічне зростання, інвестиції в освіту та інновації, а також активна роль уряду у розвитку високотехнологічних галузей сприяли її економічному успіху.

Сінгапур є прикладом держави, яка досягла видатного рівня конкурентоспроможності завдяки ефективному поєднанню стратегічної економічної політики, макроекономічної стабільності та інституційної ефективності. Його розташування на важливому міжнародному морському шляху стало основою для формування одного з провідних фінансових і логістичних

центрів світу. Відкрита економічна модель, що передбачає ліберальну торгову політику та сприятливі умови для іноземних інвесторів, дозволила країні залучити значні обсяги прямих іноземних інвестицій -у 2023 році їхній рівень становив понад 31% від ВВП [31]. Крім того, політична стабільність, прозоре регуляторне середовище та низький рівень корупції забезпечили Сінгапур п'яту позицію у світі за Індексом сприйняття корупції у 2023 році, що додатково підвищує довіру міжнародного бізнесу [32]. Система гнучкого керованого валютного курсу та виважена фіскальна політика сприяють утриманню низького рівня інфляції й підтримці стабільності економіки. Усе це створює надійний фундамент для довгострокового економічного зростання та зміцнення позицій країни на глобальному ринку

Таким чином, макроекономічне середовище відіграє вирішальну роль у формуванні конкурентоспроможності країни, впливаючи на її здатність приваблювати інвестиції, підтримувати здоровий бізнес-клімат та забезпечувати стабільне економічне зростання. Сприятлива макроекономічна політика, що поєднує цінову стабільність, помірне оподаткування та ефективне управління державними фінансами, створює передумови для активізації ділової активності та зниження економічних ризиків. У сучасних умовах ці процеси набувають ще більшого значення в контексті глобалізації. Поглиблення міжнародної економічної інтеграції, відкриття національних ринків для зовнішньої торгівлі та капіталу, поширення транснаціональних корпорацій і технологій зумовлюють потребу країн у постійному вдосконаленні своєї конкурентної позиції. Глобалізація формує нові виклики і водночас відкриває можливості: країни, що вміють адаптувати макроекономічну політику до динамічних змін у світовій економіці, здатні не лише зберігати, а й посилювати свою присутність на глобальних ринках. Відтак, у XXI столітті конкурентоспроможність держав значною мірою визначається не лише внутрішніми економічними параметрами, а й їхньою здатністю ефективно взаємодіяти в умовах глобальної економічної системи.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН ЄС

2.1. Диспозиція країн ЄС у глобальному економічному середовищі

Політична стабільність та управлінські рішення мають глибокий вплив на конкурентоспроможність країн. Стабільна політична система, ефективне управління, прозорість та верховенство права створюють основу для економічного зростання, інвестицій та довіри бізнесу. Політична стабільність є фундаментальним фактором, який впливає на інвестиційну привабливість та загальну конкурентоспроможність країни. Стабільність забезпечує передбачуваність, яка є критично важливою для інвесторів та підприємств, особливо в контексті міжнародних економічних відносин. Коли компанії розглядають можливості для інвестицій або розширення своєї діяльності, вони шукають впевненість у тому, що існуючі політичні умови, регуляторні рамки та економічні політики будуть стабільними в довгостроковій перспективі.

Для комплексного аналізу чинників, що визначають міжнародну конкурентоспроможність країн, у дослідженні було обрано низку держав, які суттєво відрізняються за рівнем соціально-економічного розвитку, політичної стабільності, прозорості інституцій, рівня демократії та інвестиційної привабливості. Вибір таких країн, як Швеція, Канада, Сінгапур, Німеччина, Японія, США та Південна Корея, зумовлений їх стабільними позиціями в міжнародних рейтингах -Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, WEF), Індексі демократії (EIU), Індексі сприйняття корупції (CPI) та Індексі політичної стабільності (WGI). Ці країни демонструють ефективні моделі державного управління, високу якість людського капіталу, технологічне лідерство та послідовну реалізацію стратегій сталого розвитку. Їх досвід дозволяє виявити ключові чинники довгострокового економічного успіху, зокрема ефективне правове середовище, антикорупційні механізми, інвестиції в освіту й охорону здоров'я, підтримку інновацій та розвиток інфраструктури.

З іншого боку, для порівняння у дослідження були включені країни з менш сприятливими інституційними та соціальними умовами -Нігерія, Бразилія, Індія. Їх включення має аналітичне значення для виявлення того, яким чином обмеження у сфері політичної стабільності, верховенства права, прозорості управління або обмеженого доступу до якісних соціальних послуг можуть стримувати конкурентоспроможність навіть за наявності великих природних ресурсів або зростаючих ринків. Зіставлення цих груп країн дозволяє не лише виявити ключові відмінності в політиці та структурних параметрах економіки, а й сформулювати практичні рекомендації щодо можливостей підвищення конкурентоспроможності в країнах з перехідною економікою, таких як Україна. Таким чином, вибірка забезпечує репрезентативність, різновекторність та аналітичну повноту оцінки глобальних тенденцій у сфері конкурентоспроможності.

З метою підтвердження взаємозв'язку між рівнем політичної стабільності та глобальною конкурентоспроможністю країн доцільно проаналізувати відповідні індекси в динаміці за окремими державами. У таблиці 2.1 наведено компаративну характеристику країн з різним рівнем політичної стабільності за даними World Governance Indicators (WGI) та Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (WEF) [33].

Таблиця 2.1 – Індекси політичної стабільності та конкурентоспроможності окремих країн

Країна	Індекс політичної стабільності (WGI), 2022	Індекс глобальної конкурентоспроможності (WEF), 2019
Сінгапур	1.55	84.8
Швейцарія	1.42	82.3
Німеччина	0.95	81.8
Польща	0.45	70.9
Індія	-0.35	62.0
Україна	-1.2	57.0

Джерело: [33]

Країни з високим рівнем політичної стабільності, такі як Канада та Швеція, часто приваблюють значні обсяги іноземних інвестицій. Це пояснюється тим, що

стабільні політичні умови знижують ризики для бізнесу та інвестицій. Наприклад, у Канаді та Швеції високий рівень політичної стабільності поєднується з ефективними інституціями, прозорою владою та добре функціонуючою правовою системою. Це створює сприятливе середовище для ведення бізнесу, стимулює інновації та підтримує здорову конкуренцію.

Політична стабільність також впливає на довіру споживачів та бізнес-спільноти, що є важливим для внутрішнього ринку та економічного зростання. Коли компанії та інвестори відчують впевненість у майбутньому, вони більш схильні вкладати кошти в розширення, дослідження та розвиток, що сприяє загальному економічному прогресу.

Таблиця 2.2 – Компаративний аналіз індексу демократії (EIU) та індексу сприйняття корупції (CPI) у окремих країнах, 2020–2022

Показники	Швеція	Канада	Південна Корея	Бразилія	Нігерія
Індекс демократії (EIU), 2020	9.26	9.15	8.01	6.92	4.12
Індекс демократії (EIU), 2021	9.39	9.24	8.04	6.86	4.05
Індекс демократії (EIU), 2022	9.45	9.28	8.08	6.80	4.00
Індекс сприйняття корупції (CPI), 2020	85	77	61	38	25
Індекс сприйняття корупції (CPI), 2021	88	78	62	40	24
Індекс сприйняття корупції (CPI), 2022	89	79	63	37	22

Джерело: [34; 35]

Проведений компаративний аналіз свідчить про наявність тісного взаємозв'язку між рівнем демократії, прозорістю інституцій та загальним рівнем політичної стабільності, що напряду впливає на конкурентоспроможність держави. Найвищі показники як за індексом демократії, так і за індексом сприйняття корупції протягом 2020–2022 років демонструє Швеція: її показник демократії зріс з 9.26 до 9.45, а CPI – з 85 до 89, що свідчить про послідовну політичну еволюцію, підзвітність влади, високий рівень громадської довіри та ефективність інституцій [34]. Подібну динаміку демонструє і Канада, яка зберігає стабільно високі позиції в обох індексах, що підтверджує силу демократичних практик та мінімальний рівень корупції. Південна Корея також демонструє позитивну динаміку за CPI –

зростання з 61 до 63, що вказує на системну боротьбу з корупційними проявами, проте індекс демократії зростає повільніше, залишаючись у межах 8.00–8.08, що свідчить про структурні обмеження у повноті політичних прав. Водночас країни з нижчим рівнем політичного розвитку, такі як Бразилія та особливо Нігерія, демонструють зниження індексу демократії та CPI, що вказує на деградацію демократичних механізмів, загострення корупційних ризиків і політичну нестабільність. Зниження CPI в Нігерії з 25 у 2020 році до 22 у 2022 році відображає серйозні виклики в реалізації реформ, зростання недовіри до влади та відсутність прозорості у функціонуванні державного сектору [35]. Таким чином, високі значення індексів демократії та сприйняття корупції є ключовими чинниками формування позитивного міжнародного іміджу країни, зміцнення її інституційного потенціалу та довгострокової конкурентоспроможності в глобальному середовищі [35].

Ефективне управління та низький рівень корупції є ключовими чинниками, що визначають конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні. Країни з прозорими управлінськими системами, такими як Нова Зеландія та Данія, створюють сприятливе середовище для залучення іноземних інвестицій, розвитку підприємництва та забезпечення сталого економічного зростання.

Згідно з Індексом сприйняття корупції 2022 року, опублікованим Transparency International, Данія посіла перше місце з показником 90 балів, а Нова Зеландія - третє місце з 87 балами, що свідчить про високий рівень довіри до державних інституцій та ефективну боротьбу з корупцією [36].

У Новій Зеландії високий рівень прозорості управління забезпечується через відкритий доступ до інформації, активну участь громадян у політичному процесі та суворе дотримання антикорупційного законодавства. Звіт OECD підкреслює, що країна впроваджує цифрові інструменти для підвищення прозорості та залучення громадськості до процесу прийняття рішень, що сприяє зміцненню довіри до державних інституцій [37].

Данія, у свою чергу, характеризується високим рівнем політичної стабільності та ефективною системою управління, яка забезпечує рівні умови для

всіх учасників ринку. Відсутність корупції створює передумови для справедливої конкуренції, знижує ризики для бізнесу та підвищує ефективність господарської діяльності, що особливо важливо для малого та середнього бізнесу, який є основою інновацій та економічного зростання.

Таким чином, досвід Нової Зеландії та Данії демонструє, що прозоре управління та ефективна боротьба з корупцією є необхідними умовами для підвищення конкурентоспроможності країни, залучення інвестицій та забезпечення сталого економічного розвитку.

Ефективне управління та низький рівень корупції також сприяють створенню довіри серед споживачів та інвесторів. Коли інвестори відчують впевненість у прозорості управління та законності бізнес-операцій, вони більш охоче вкладають свої кошти у економіку країни. Це, у свою чергу, сприяє розвитку інфраструктури, технологій, освіти та охорони здоров'я, що є основними чинниками зростання продуктивності та конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Верховенство права та захист прав власності є фундаментальними складовими ефективної економічної системи та мають значний вплив на бізнес-середовище та загальну конкурентоспроможність країни. Країни з сильними, незалежними та ефективними правовими системами, такі як Сполучені Штати та Великобританія, забезпечують надійний захист прав власності, що є критично важливим для бізнесу та інвесторів.

У системах, де верховенство права є основоположним принципом, компанії та інвестори можуть бути впевнені, що їхні контракти будуть виконані, а права власності захищені. Це створює стабільне та передбачуване середовище для ведення бізнесу, сприяє розвитку ринкової економіки та підтримує інвестиційну діяльність. Наприклад, в Сполучених Штатах та Великобританії міцні правові системи та незалежні суди забезпечують ефективне вирішення комерційних спорів та захист прав інтелектуальної власності, що є особливо важливим у сучасному глобалізованому світі.

Захист прав власності також важливий для стимулювання інновацій та підприємницької активності. Коли інвестори та винахідники знають, що їхні ідеї та

інвестиції будуть захищені, вони більш схильні вкладати гроші в нові проекти та технології. Це сприяє розвитку нових продуктів та послуг, що, у свою чергу, сприяє економічному росту та розвитку. В цілому, політична стабільність, прозоре та ефективне управління, верховенство права та низький рівень корупції створюють сприятливе середовище для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни.

Економічні стратегії, такі як інвестиції, податкова політика та розвиток інфраструктури, є основними важелями, які країни використовують для стимулювання економічного зростання та підвищення своєї конкурентоспроможності. Ці стратегії забезпечують основу для створення стабільного, ефективного та інноваційного бізнес-середовища.

Інвестиції є одним з найважливіших каталізаторів економічного розвитку і грають ключову роль у формуванні конкурентоспроможності країни. Вони охоплюють широкий спектр діяльності, включаючи прямі іноземні інвестиції, внутрішні інвестиції в освіту, дослідження та розвиток, а також інвестиції в фізичну інфраструктуру.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють важливу роль у розвитку економіки країн, які прагнуть зміцнити свої позиції у глобальному конкурентному середовищі. Вони не лише забезпечують притік капіталу, а й сприяють модернізації виробництва, передачі технологій та інтеграції у світові ринки. Країни, які ефективно управляють цими ресурсами, можуть створити умови для стійкого економічного зростання [38].

Одним із найяскравіших прикладів ефективного залучення ПІІ є Сінгапур. Ця країна протягом останніх десятиліть створила унікальну систему стимулів для іноземних інвесторів, яка базується на низьких податках, правовій стабільності та високій якості інфраструктури. Завдяки цьому, згідно з офіційними даними, частка ПІІ у ВВП Сінгапуру стабільно перевищує 30% [38].

Прямі іноземні інвестиції в Сінгапурі спрямовані не лише на традиційні галузі, а й на високотехнологічні сектори, зокрема фармацевтику, біотехнології, фінансові послуги. Така структурна політика дозволяє країні залишатися на

передових позиціях у світових рейтингах інноваційності [39]. Водночас, уряд Сінгапуру активно підтримує наукові парки та центри досліджень, спрямовані на комерціалізацію технологій, що надходять разом з ПІІ. Зокрема, розширення програм підтримки трансферу технологій стало одним із ключових інструментів забезпечення стійкої динаміки інноваційного розвитку [39].

Паралельно з Сінгапуром, Японія демонструє інший, але не менш ефективний підхід -значні внутрішні інвестиції в науку, дослідження та розробки (R&D). У 2022 році Японія спрямувала на R&D понад 3,6% ВВП, що є одним з найвищих показників серед країн ОЕСР. Інвестиції Японії переважно зосереджені в таких галузях, як електроніка, автомобілебудування та робототехніка. Це дозволяє не лише підтримувати конкурентоспроможність експорту, але й формувати власні технологічні стандарти на глобальному ринку [40]. Важливим чинником успіху японської моделі є синергія між великим бізнесом, державними програмами та університетськими дослідницькими структурами. Завдяки такій взаємодії, урядові програми спрямовані на підтримку глибоких інновацій, включаючи штучний інтелект та чисту енергію, реалізуються значно ефективніше. Ще одним напрямом державної політики в Японії є підтримка стартапів, що здійснюють діяльність у сферах із високою доданою вартістю. За оцінками експертів, це дозволяє не лише оновлювати структуру економіки, а й ефективно використовувати результати досліджень [41].

Як у випадку Сінгапуру, так і Японії, ключову роль відіграє інституційне середовище, у якому поєднуються прозорі правила гри, сприятлива регуляторна політика та орієнтація на довгострокову стратегію інноваційного розвитку [2; 3]. Таким чином, успішна економічна модель країни у ХХІ столітті ґрунтується на комплексному підході до залучення ПІІ та розвитку науково-технологічного потенціалу. Приклади Сінгапуру та Японії підтверджують, що довгострокові інвестиції у знання та інфраструктуру, підкріплені прозорою інституційною системою, є визначальними для формування конкурентних переваг на світовому ринку .

З іншого боку, країни, такі як Канада та Австралія, використовують податкові пільги та кредити для стимулювання досліджень та розвитку, особливо у високотехнологічних галузях. Це дозволяє вітчизняним компаніям конкурувати на глобальному рівні, заохочуючи інновації та технологічний розвиток.

Для комплексного аналізу міжнародної конкурентоспроможності важливо враховувати ключові макроекономічні показники, зокрема обсяги прямих іноземних інвестицій, рівень податкового навантаження на бізнес та активність у сфері інфраструктурного розвитку. Ці індикатори дають змогу оцінити інвестиційну привабливість країни, ефективність державної політики та рівень забезпечення економічного зростання. У таблиці нижче представлено порівняльний аналіз п'яти провідних країн за цими показниками за 2022 рік.

Таблиця 2.1 – Ключові економічні індикатори та інфраструктурний розвиток у вибраних країнах у 2022 році

Показник	Німеччина	Японія	Австралія	Бразилія	Індія
Прямі іноземні інвестиції (ПІІ), млрд \$	36.7	21.4	65.5	86.0	84.8
Ставка податку на прибуток (%)	29.9	30.62	30.0	34.0	25.0
Кількість інфраструктурних проєктів	40	48	-	-	-

Джерело: систематизовано за [42;43;44]

Оцінка показників прямих іноземних інвестицій (ПІІ) свідчить про суттєві відмінності в рівні залучення капіталу між розвиненими та країнами, що розвиваються. Бразилія та Індія, незважаючи на порівняно вищі ризики інституційного середовища, демонструють найвищі обсяги ПІІ. Це підтверджує зацікавленість інвесторів у нових, динамічних ринках із потенціалом швидкого економічного зростання, особливо в інфраструктурному та цифровому секторах.

Натомість Німеччина та Японія мають нижчі показники ПІІ, що не обов'язково свідчить про слабку привабливість. У цих країнах інвестиційні потоки спрямовані здебільшого на технологічні, висококапітальні галузі з довгостроковим горизонтом окупності. Такий підхід свідчить про стійкість економіки, орієнтацію на якість інвестування, а не кількість.

Високі обсяги інвестицій в Австралії зумовлені її значними природними ресурсами та стабільною макроекономічною політикою. Незважаючи на обмежену чисельність населення, країна зберігає високий рівень зовнішньої зацікавленості, особливо в енергетичному секторі, а також в інфраструктурних проєктах, орієнтованих на експортну логістику.

Податкова політика суттєво впливає на інвестиційні рішення бізнесу. Найнижча ставка корпоративного податку в Індії (25%) дає змогу створити конкурентні умови для іноземного бізнесу, особливо в умовах жорсткої боротьби за капітал. Зниження податкового навантаження часто компенсується зростанням внутрішніх інвестицій та ширшою податковою базою.

На противагу, у Бразилії найвищий рівень корпоративного оподаткування (34%), що є стримуючим фактором для малого й середнього бізнесу. Водночас, уряд країни застосовує інші механізми стимулювання: преференційні умови для інфраструктурних інвесторів, податкові канікули та спеціальні економічні зони.

Німеччина демонструє стабільну та передбачувану податкову систему з середнім рівнем навантаження, що забезпечує баланс між фіскальними надходженнями та стимулюванням підприємницької активності. Податкова дисципліна в поєднанні з високою якістю правового регулювання забезпечує стабільне інвестиційне середовище.

Японія, маючи одну з найвищих ставок податку серед аналізованих країн (30.62%), компенсує це високим рівнем прозорості, ефективністю публічного адміністрування та діловою культурою. У країні розвинена система державної підтримки для компаній, що інвестують у високотехнологічні виробництва, дослідження та розробки.

Інфраструктурна динаміка – ще один критичний індикатор, що впливає на конкурентоспроможність. Найвищу кількість нових інфраструктурних проєктів у 2022 році реалізувала Індія (65), що свідчить про активну державну політику в галузі модернізації транспортної, енергетичної та комунікаційної мережі. Це значно підвищує логістичну ефективність та полегшує ведення бізнесу.

Австралія, Японія та Німеччина демонструють зростання в інфраструктурному секторі, особливо у зв'язку з переходом до зеленої енергетики та цифровізації. Ці проєкти є не лише каталізатором економіки, а й відповідають на глобальні виклики сталого розвитку, що важливо для підтримки довгострокової конкурентоспроможності.

Узагальнюючи, країни, які одночасно інвестують у розвиток інфраструктури, знижують податкове навантаження та підтримують макроекономічну стабільність, мають вищі шанси залишатися привабливими для інвесторів у довгостроковій перспективі. Поєднання цих чинників є визначальним для підвищення позицій країни в глобальних рейтингах конкурентоспроможності. Податкова політика також може бути інструментом для забезпечення соціальної справедливості та перерозподілу доходів. Скандинавські країни, зокрема Швеція та Норвегія, застосовують прогресивну систему оподаткування, що дозволяє формувати розвинену систему соціального захисту, фінансувати освіту, охорону здоров'я та забезпечувати рівні можливості для всіх верств населення [45]. Така модель підтримує високий рівень довіри громадян до державних інституцій і сприяє стабільності національної економіки. Загалом, податкова політика є потужним інструментом впливу на економіку. Через належне регулювання ставок оподаткування, податкових пільг і стимулів уряди можуть стимулювати інвестиції, інновації, зайнятість і економічне зростання. Сприятливий податковий клімат є важливим чинником формування конкурентних переваг у глобальній економіці [46].

Розвиток інфраструктури є фундаментальним елементом забезпечення конкурентоспроможності країни. Інфраструктура визначає рівень доступності ресурсів, мобільність робочої сили, ефективність логістики, а також впливає на інвестиційну привабливість. Інфраструктурні інвестиції стимулюють економічну активність як у короткостроковому періоді (через створення робочих місць), так і в довгостроковому - за рахунок підвищення продуктивності [47].

Прикладом ефективної інфраструктурної політики є Німеччина. Країна має одну з найрозвиненіших логістичних систем у світі, включаючи густу мережу

автобанів, високошвидкісних залізничних ліній та морських портів. Зокрема, порт Гамбург посідає провідні позиції в Європі за обсягами контейнерного вантажообігу. У 2022 році він обробив понад 120 мільйонів тонн вантажів, що становить близько 38% усіх морських вантажів Німеччини [48]. Крім того, порт Гамбург є лідером за рівнем інтеграції залізничних перевезень. Майже половина вантажів тут транспортується саме залізницею, що робить його найбільшим «залізничним портом» у світі [49]. Це дозволяє знизити логістичні витрати для підприємств, зменшити екологічне навантаження та забезпечити високу надійність постачань.

Таким чином, ефективна податкова система в поєднанні з розвитком логістичної інфраструктури формує потужне середовище для підвищення національної конкурентоспроможності. Приклади Швеції, Німеччини та інших країн показують, що правильні інституційні рішення здатні забезпечити сталий розвиток, залучення інвестицій та зміцнення економіки на глобальному рівні.

Китай також демонструє важливість інфраструктури для економічного зростання. Величезні інвестиції уряду Китаю в інфраструктуру, особливо у великі транспортні проекти, такі як будівництво швидкісних залізниць та масивних мостів, значно сприяли зростанню внутрішньої та міжнародної торгівлі, а також підвищенню загальної продуктивності економіки.

Сполучені Штати Америки - країна, де інфраструктура має вирішальне значення. Розвинена транспортна мережа, включаючи одні з найбільших аеропортів та портів у світі, а також масивна мережа автомобільних і залізничних шляхів, забезпечує підтримку величезного внутрішнього та міжнародного потоку товарів.

Енергетична інфраструктура також відіграє ключову роль у сталому розвитку. Країни, які інвестують у відновлювані джерела енергії, такі як Данія та Німеччина, зменшують свою залежність від імпортованих енергетичних ресурсів і сприяють екологічній стійкості. Це не тільки зменшує екологічний вплив, але й створює нові можливості для бізнесу та працевлаштування у сфері відновлювальної енергії.

У цілому, ці економічні стратегії взаємопов'язані та спільно сприяють забезпеченню стабільного, прогресивного та конкурентоспроможного

економічного середовища. Вони відіграють ключову роль у визначенні потенціалу країни для зростання, інновацій та успішної інтеграції в глобальну економіку. У контексті сучасних викликів глобальної економіки, зокрема нестабільності ринків, технологічних трансформацій та посилення конкуренції за інвестиції й ресурси, країни Західної Європи демонструють приклади ефективного стратегічного управління розвитком, спрямованого на забезпечення довготривалої конкурентоспроможності. Для досягнення стійкого економічного зростання та збереження провідних позицій у світовому господарстві, ці держави реалізують багаторівневі стратегії, які передбачають не лише економічну ефективність у вузькому розумінні, а й інтеграцію соціальних, екологічних та технологічних чинників у загальну систему державного управління.

Визначальною особливістю стратегій конкурентоспроможності провідних країн Західної Європи є їхня комплексність та довгострокова орієнтація. Економічна стабільність, інвестиційна привабливість і високий рівень інновацій – це лише окремі результати добре скоординованої політики, яка охоплює всі ключові аспекти життєдіяльності суспільства. Зокрема, значна увага приділяється формуванню та розвитку людського капіталу, підтримці високих соціальних стандартів, модернізації інфраструктури, а також розвитку цифрової економіки. Важливим компонентом цього підходу є взаємозв'язок між ефективним управлінням і соціальною відповідальністю: держава виступає не лише регулятором, а й активним учасником процесів, які формують сприятливе середовище для інноваційного та соціально-економічного розвитку.

Особливу роль у забезпеченні довготривалої конкурентоспроможності відіграє соціальна політика, яка формує передумови для сталого розвитку через підвищення добробуту населення, доступ до якісної освіти, медичних послуг, а також забезпечення соціального захисту. Підвищення якості життя громадян не лише знижує соціальну напругу, але й створює основу для продуктивної участі населення в економічних процесах. Таким чином, країни Західної Європи, що прагнуть зберігати та зміцнювати свої конкурентні позиції, інвестують у ті сфери, які мають довготривалий позитивний ефект на економіку та суспільство загалом.

У цьому контексті доцільно проаналізувати роль соціально-економічних ініціатив у стратегічному забезпеченні конкурентоспроможності. Такі ініціативи не лише створюють основу для розвитку людського потенціалу, а й є невід'ємною складовою економічного прогресу та соціальної стабільності. Подальший аналіз дозволить виявити ключові тенденції в реалізації таких ініціатив у різних країнах, що демонструють успішні приклади гармонійного поєднання соціального захисту, якісної освіти та ефективної системи охорони здоров'я. Соціально-економічні ініціативи, такі як освіта, здоров'я та соціальний захист, є ключовими компонентами ефективної державної політики, спрямованої на покращення якості життя громадян та забезпечення стабільного економічного розвитку. Ці ініціативи не тільки сприяють індивідуальному благополуччю, але й створюють міцну основу для сталого зростання економіки.

Освіта є фундаментальним чинником, що впливає на економічне зростання, інноваційний потенціал та загальну конкурентоспроможність країни. Вона грає важливу роль у формуванні висококваліфікованої, гнучкої робочої сили, яка здатна адаптуватися до швидких змін у глобальній економіці.

Здоров'я населення є критично важливим аспектом соціально-економічного розвитку країни. Здорові нація не тільки є більш продуктивною, але й сприяє економічному зростанню та стабільності. Вкладення в охорону здоров'я може значно зменшити витрати на лікування хронічних захворювань та збільшити продуктивність робочої сили.

Соціальний захист є важливою складовою соціальної політики країни, спрямованою на забезпечення фінансової безпеки та стабільності для її громадян. Системи соціального захисту включають різноманітні програми, такі як соціальне забезпечення, допомога по безробіттю, пенсійні системи та інші соціальні виплати, які допомагають людям впоратися з фінансовими труднощами та несподіваними життєвими обставинами.

Таблиця 2.2. – Соціально-економічні ініціативи: освіта, здоров'я, соціальний захист, 2022

Країна	Рівень грамотності (%)	Очікувана тривалість життя (роки)	Витрати на охорону здоров'я (% ВВП)	Соціальні виплати (% ВВП)
Фінляндія	100	82.3	10.3	25.7
Південна Корея	98.8	83.5	9.7	15.5
Сінгапур	97	83.0	6.0	18.0
Німеччина	100	81.7	12.8	25.0
Швеція	99	83.0	11.0	28.0
Нідерланди	99	82.0	10.4	27.0
Японія	99	85.0	10.9	19.0
США	99	79.0	16.5	19.0
Данія	99	81.0	10.3	29.0

Джерело: систематизовано за [50;51;52;53]

Фінляндія демонструє високий рівень соціального захисту, витрачаючи 25.7% ВВП на соціальні виплати, що є одним із найвищих показників серед розвинених країн Європи [1]. Очікувана тривалість життя становить 82.3 роки, а рівень грамотності досягає 100%, що свідчить про ефективність системи охорони здоров'я та освіти. Південна Корея, з рівнем грамотності 98.8% та очікуваною тривалістю життя 83.5 роки, витрачає 9.7% ВВП на охорону здоров'я та 15.5% на соціальні виплати, що відображає її зосередженість на освіті та охороні здоров'я. Сінгапур, з рівнем грамотності 97% та очікуваною тривалістю життя 83.0 роки, витрачає 6.0% ВВП на охорону здоров'я та 18.0% на соціальні виплати, що свідчить про ефективність її систем охорони здоров'я та соціального захисту. Німеччина, з рівнем грамотності 100% та очікуваною тривалістю життя 81.7 роки, виділяє 12.8% ВВП на охорону здоров'я та 25.0% на соціальні виплати, підкреслюючи її сильну соціальну державну політику. Швеція, також з рівнем грамотності 99% та очікуваною тривалістю життя 83.0 роки, інвестує 11.0% свого ВВП у охорону здоров'я та 28.0% у соціальні виплати, демонструючи її зобов'язання до соціального благополуччя. Нідерланди, з рівнем грамотності 99% та очікуваною тривалістю

життя 82.0 роки, витрачають 10.4% ВВП на охорону здоров'я та 27.0% на соціальні виплати, відображаючи їхню зосередженість на соціальному захисті. Японія, відома своєю високою тривалістю життя 85.0 років та рівнем грамотності 99%, витрачає 10.9% ВВП на охорону здоров'я та 19.0% на соціальні виплати, що відображає її фокус на довголіття та якість життя. США, з рівнем грамотності 99% та очікуваною тривалістю життя 79.0 років, мають найвищі витрати на охорону здоров'я серед розглянутих країн -16.5% ВВП, та витрачають 19.0% на соціальні виплати, підкреслюючи виклики, з якими вони стикаються у цій сфері. Данія, з рівнем грамотності 99% та очікуваною тривалістю життя 81.0 років, інвестує 10.3% ВВП у охорону здоров'я та 29.0% у соціальні виплати, демонструючи її ефективну систему соціального захисту.

У цілому, розвинені країни, як правило, мають високі показники грамотності, тривалості життя, великі витрати на охорону здоров'я та солідні соціальні програми. Це свідчить про те, що інвестиції в освіту, охорону здоров'я та соціальний захист є ключовими чинниками у покращенні якості життя громадян і забезпеченні стабільного економічного розвитку. По-перше, стратегії забезпечення конкурентоспроможності країн-лідерів Західної Європи базуються не лише на економічних індикаторах, таких як зростання ВВП чи обсяг експорту, а й на глибокому розумінні важливості інвестицій у соціальну сферу -передусім у сферу освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. По-друге, успішні моделі державної політики в цих країнах мають довгострокову орієнтацію, в основі якої лежить розвиток людського капіталу як головного ресурсу національного зростання та інноваційного прориву.

Високий рівень грамотності, тривалість життя, а також значні обсяги витрат на соціальні виплати та охорону здоров'я демонструють системний підхід до формування конкурентних переваг. Такі країни, як Німеччина, Швеція, Фінляндія та Нідерланди, застосовують інтегровані стратегії, що передбачають баланс між економічною ефективністю і соціальним добробутом. Вони розглядають людину не як витратну одиницю, а як інвестицію, що здатна забезпечити довготривалий економічний ефект.

Значущим є і той факт, що саме ті країни, які інвестують у якісну систему охорони здоров'я та освіти, мають більш стійку економіку, кращі показники продуктивності праці та вищий рівень інновацій. Це доводить, що конкурентоспроможність у XXI столітті -це насамперед результат ефективного управління соціально-економічними ресурсами та здатності держави формувати умови для самореалізації кожного громадянина.

Для України практичне значення досвіду країн Західної Європи полягає в необхідності зміни пріоритетів державної стратегії розвитку -від короткострокових економічних заходів до комплексного бачення майбутнього, де освіта, здоров'я та соціальний захист розглядаються як ключові чинники конкурентоспроможності держави. В умовах повоєнної відбудови та інтеграції до європейського простору, орієнтація на подібні моделі стратегічного управління має стати основою для формування сильної, стабільної та інноваційної національної економіки.

Міжнародна інтеграція та глобальні партнерства відіграють вирішальну роль у сучасному світі, де економіки країн щораз більше взаємопов'язані. Ці процеси сприяють глобалізації торгівлі, інвестицій, технологій, культури та політики. Міжнародна інтеграція може включати участь у багатосторонніх торгових угодах, регіональних економічних блоках, міжнародних організаціях та стратегічних альянсах.

Торгові угоди та економічні блоки – це одна з ключових форм міжнародної інтеграції. Європейський Союз (ЄС) є яскравим прикладом економічної інтеграції, де країни-члени зняли торгові бар'єри, сприяючи вільному пересуванню товарів, послуг, капіталу та людей. ЄС також має спільну торговельну політику та законодавство, що поглиблює економічні та політичні зв'язки між його членами.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон також відзначається поглибленням регіональної інтеграції, з особливо важливою роллю Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Ця організація сприяє економічному співробітництву між країнами Південно-Східної Азії, зміцнюючи регіональну стабільність та сприяючи спільному розвитку.

Світовий банк є однією з найбільших міжнародних фінансових організацій, яка надає кредити та гранти для різних проектів у країнах, що розвиваються. Ці проекти часто зосереджені на підвищенні рівня освіти, покращенні охорони здоров'я, підтримці інфраструктури та зменшенні бідності. Наприклад, Світовий банк інвестував у розвиток сільського господарства в Африці, підтримуючи малих фермерів та сприяючи продовольчій безпеці.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) спеціалізується на питаннях макроекономічної стабільності. МВФ надає фінансову підтримку країнам, які зазнають економічних труднощів, та радить урядам щодо політики валютного курсу, фіскальної політики та управління державними фінансами. Наприклад, під час глобальної фінансової кризи 2008 року МВФ надавав екстрені кредити країнам, щоб підтримати їх економіки. У контексті сучасних викликів, МВФ продовжує надавати фінансову допомогу країнам, зокрема Україні, для забезпечення макрофінансової стабільності. Згідно з даними Національного інституту стратегічних досліджень, у 2024 році Україна успішно пройшла чотири перегляди програми МВФ, отримавши пільгове фінансування на суму 5,3 млрд дол. США.

Таблиця 2.3 Аналіз міжнародної інтеграції та її впливу на глобальну конкурентоспроможність країн

Країна	Членство в міжнародних організаціях	Міжнародні торгові угоди	Міжнародні інвестиції	Глобальні партнерські ініціативи
Німеччина	ООН, ЄС, НАТО, Г7, ОЕСР	ЄС-Канада (CETA), ЄС-Японія (EPA)	\$100 млрд.	План Маршалла, Північноатлантичний альянс
США	ООН, НАТО, АТЕС, ОЕСР	USMCA, US-Китай "Фаза 1"	\$300 млрд.	Транстихоокеанське партнерство
Китай	ООН, АСЕАН, ШОС	Регіональне комплексне економічне партнерство (RCEP)	\$250 млрд.	Ініціатива "Один пояс, один шлях"
Японія	ООН, АСЕАН, Г7, ОЕСР	ЄС-Японія (EPA), CPTPP	\$150 млрд.	Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво

Джерело: [54]

Таблиця висвітлює участь великих економік у міжнародних організаціях, міжнародних торгових угодах, обсягах міжнародних інвестицій та глобальних партнерських ініціативах. Німеччина, як член ООН, ЄС, НАТО, Г7 та ОЕСР, уклала торговельні угоди, такі як ЄС-Канада (СЕТА) і ЄС-Японія (ЕРА), і здійснила міжнародні інвестиції на суму 100 мільярдів доларів, бере участь у таких ініціативах як План Маршалла та Північноатлантичний альянс. США, член ООН, НАТО, АТЕС, ОЕСР, мають угоди USMCA і US-Китай “Фаза 1” з міжнародними інвестиціями 300 мільярдів доларів і ініціативи на кшталт Транстихоокеанського партнерства. Китай, який є членом ООН, АСЕАН, ШОС, підписав RCER, інвестував 250 мільярдів доларів та ініціював “Один пояс, один шлях”. Японія, як член ООН, АСЕАН, Г7, ОЕСР, бере участь в ЕРА і CPTPP, інвестувала 150 мільярдів доларів та є частиною Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва. Ці показники відображають активність країн у міжнародних процесах, що може сприяти їхній конкурентоспроможності через розширені ринки, інвестиційні можливості та співробітництво.

Світова торговельна організація (СТО) відіграє важливу роль у регулюванні міжнародної торгівлі. Вона встановлює глобальні правила торгівлі та надає платформу для вирішення торгових спорів між країнами. СТО сприяє відкриттю ринків та зниженню торгових бар'єрів, що сприяє економічному зростанню та розвитку. Через роботу СТО багато країн змогли інтегруватися в світову економіку, що сприяло підвищенню їх експортного потенціалу.[55]

Ці організації, разом з іншими міжнародними установами, відіграють ключову роль у формуванні глобальної економічної системи. Вони сприяють міжнародному економічному співробітництву, підтримують стабільність і відкритість світової економіки та вирішують міжнародні економічні виклики. Їхній вплив простягається від підтримки макроекономічної стабільності до підтримки сталого розвитку, відкриття нових ринків для торгівлі та інвестицій, а також від розв'язання глобальних проблем, таких як зміна клімату та боротьба з бідністю.

Стратегічні альянси та партнерства між країнами відіграють критичну роль у сучасному глобалізованому світі, сприяючи спільному розвитку та вирішенню комплексних міжнародних викликів. Ці альянси та партнерства забезпечують платформу для обговорення та координації на міжнародному рівні, що є необхідним для вирішення питань, які виходять за межі можливостей окремих націй.

Група двадцяти (G20) є одним з найбільш відомих прикладів таких партнерств. Вона об'єднує лідерів найбільших світових економік, включаючи як розвинені, так і швидко розвиваючі країни, і забезпечує форум для обговорення глобальних економічних питань. Засідання G20 зосереджені на широкому спектрі тем, від фінансової стабільності та міжнародної торгівлі до питань зміни клімату та сталого розвитку. Через таку координацію, G20 сприяє формуванню спільних підходів до рішення глобальних проблем.

Інший важливий аспект міжнародних партнерств включає двосторонні альянси та угоди, які країни використовують для поглиблення взаємних відносин та співпраці. Наприклад, стратегічне партнерство між Сполученими Штатами та Японією охоплює широкий спектр областей, від безпеки та оборони до економічної і науково-технічної співпраці. Ці двосторонні альянси дозволяють країнам співпрацювати у вирішенні регіональних та глобальних викликів, поглиблювати економічні зв'язки та сприяти взаєморозумінню.

Міжрегіональні асоціації, такі як Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), також є ключовим елементом міжнародної інтеграції. АСЕАН сприяє регіональній інтеграції та співпраці серед країн Південно-Східної Азії, зосереджуючись на економічному зростанні, соціальному прогресі та культурному розвитку.

Крім того, багатонаціональні партнерства, які сприяють сталому розвитку, такі як Паризька кліматична угода, є важливими для вирішення глобальних екологічних викликів. Ці угоди об'єднують країни з метою досягнення конкретних цілей, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

У цілому, стратегічні альянси та міжнародні партнерства є важливими для глобальної стабільності, сприяння миру, зміцнення економічних зв'язків та вирішення міжнародних викликів. Вони забезпечують платформу для діалогу, координації та співпраці між країнами, допомагаючи формувати глобальний порядок денний та сприяючи спільному прогресу.

Двосторонні відносини між країнами є фундаментальним компонентом глобальної політики та економіки, впливаючи на широкий спектр аспектів, від торгівлі та інвестицій до культурного обміну та безпеки. Ці відносини, як правило, ґрунтуються на спільних інтересах, історичних зв'язках, геополітичних стратегіях та економічних можливостях. Подивимось на деякі ключові двосторонні відносини та їхній вплив на глобальну арену.

Сполучені Штати Америки та Японія мають одні з найміцніших двосторонніх відносин у світі, заснованих на взаємній економічній залежності та спільних безпекових інтересах. Після Другої світової війни ці країни розвинули тісні економічні та військові зв'язки. США є одним з найбільших торгових партнерів Японії, яка своєю чергою є важливим ринком для американських товарів та інвестицій. Крім того, американські військові бази в Японії є ключовими для забезпечення регіональної безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, особливо у контексті загрози з боку Північної Кореї та зростаючого впливу Китаю.

Китай і Африканські країни також розвинули значні двосторонні відносини, особливо в останні десятиліття. Китай активно інвестує в Африку, фінансуючи великі інфраструктурні проекти, такі як дороги, залізниці та порти, а також у сферах енергетики та гірничодобувної промисловості. Ці інвестиції часто розглядаються як частина ширшої стратегії Китаю з розширення його глобального впливу, а також забезпечення доступу до природних ресурсів. Водночас, для африканських країн китайські інвестиції та торгівля стали джерелом необхідного капіталу, технологій та інфраструктури.

Ці приклади ілюструють, як двосторонні відносини можуть впливати на різні аспекти глобальної взаємодії, включаючи економіку, безпеку, політику та культурний обмін. Через такі відносини країни можуть розвивати спільні стратегії

для вирішення міжнародних проблем, забезпечувати економічне зростання та сприяти миру та стабільності на міжнародному рівні. Вони також дозволяють країнам координувати свої дії у відповідь на глобальні виклики, такі як зміна клімату, міжнародний тероризм та світова економічна нестабільність.[16]

У цілому, міжнародна інтеграція та глобальні партнерства є необхідними для забезпечення стабільності, розвитку та процвітання в глобалізованому світі. Вони сприяють мирному співіснуванню націй, спільному вирішенню міжнародних викликів та створенню можливостей для економічного росту та розвитку.

Аналіз диспозиції країн у глобальному економічному середовищі дозволяє зробити низку важливих узагальнень щодо природи та детермінант конкурентоспроможності держав. Політична стабільність, ефективне управління, прозорість інституцій, дотримання верховенства права та низький рівень корупції виступають базовими умовами для формування сприятливого інвестиційного клімату та динамічного економічного зростання. Досвід провідних країн, таких як Швеція, Канада, Сінгапур, Японія та Німеччина, демонструє, що саме комплексна стратегія управління -поєднання демократичних практик, соціальних інвестицій та орієнтації на інновації -забезпечує довгострокові конкурентні переваги на глобальному рівні.

Визначальним трендом сучасного світового розвитку є посилення ролі соціальних чинників у зміцненні конкурентоспроможності. Інвестиції в освіту, охорону здоров'я та соціальний захист не лише забезпечують високу якість людського капіталу, але й формують внутрішню стійкість економіки до кризових явищ. Високий рівень життя, соціальна справедливість і доступність послуг є не лише показниками добробуту, а й елементами репутаційної стратегії держав у міжнародному контексті.

Водночас, країни з низьким рівнем політичної стабільності та високим рівнем корупції (зокрема, Бразилія, Нігерія, Індія) стикаються з істотними бар'єрами на шляху до залучення інвестицій і підвищення глобальної конкурентоспроможності. Їх приклад свідчить про те, що наявність ресурсів та розмір ринку самі по собі не гарантують успіху без глибоких інституційних трансформацій.

Окремо слід наголосити на важливості інфраструктурної політики та податкового регулювання, що безпосередньо впливають на ефективність економічної системи. Досвід Німеччини, Японії, Австралії, США та Китаю засвідчує значення довгострокових інвестицій у логістику, цифрову трансформацію та екологічну модернізацію. Водночас сприятлива податкова політика, адаптована до викликів сучасної економіки, здатна стати додатковим стимулом для внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Не менш значущими є механізми міжнародної інтеграції та стратегічних партнерств. Участь у глобальних організаціях і угодах, таких як ЄС, G20, ОЕСР, СТО, а також двосторонні альянси дозволяють країнам-учасникам розширювати економічні горизонти, обмінюватися досвідом, формувати спільні ринки та посилювати геополітичні позиції.

Таким чином, у сучасному глобалізованому світі конкурентоспроможність держав більше не зводиться виключно до економічних показників. Вона ґрунтується на здатності ефективно інтегрувати політичні, соціальні, правові та інституційні ресурси в єдину стратегію сталого розвитку. Для України ці висновки мають прикладне значення, особливо в контексті повоєнного відновлення та інтеграції до європейського простору. Формування сильної держави, здатної конкурувати в глобальному середовищі, потребує орієнтації на ті моделі, що поєднують економічну ефективність із соціальною відповідальністю та інституційною прозорістю.

2.2. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності країн-лідерів Західної Європи

У сучасному глобалізованому світі конкурентоспроможність країн визначається не лише рівнем економічного розвитку, а й здатністю адаптуватися до зовнішніх викликів, підтримувати високий рівень людського капіталу, ефективно управляти ресурсами та формувати стабільне бізнес-середовище. Провідні країни Західної Європи -Німеччина, Нідерланди, Швеція, Данія, Австрія

та Фінляндія -демонструють високий рівень конкурентоспроможності, що є результатом багаторічної реалізації стратегічно вивірених підходів до економічного управління та соціального розвитку. Їхній успіх базується на системному плануванні, модернізації виробничих структур, стимулюванні інновацій та глибокій інтеграції принципів сталого розвитку у всі сектори економіки.

Для наочного підтвердження лідерських позицій цих країн у сфері конкурентоспроможності та людського розвитку, нижче наведено таблицю з відповідними індексами за 2022 рік.

Таблиця 2.4 – Індеси конкурентоспроможності та людського розвитку провідних країн Західної Європи (2022)

Країна	Індекс людського розвитку (HDI)	Місце в рейтингу HDI	Місце в рейтингу конкурентоспроможності (IMD)
Швеція	0.952	5	6
Данія	0.952	6	1
Німеччина	0.950	7	15
Нідерланди	0.944	10	4
Фінляндія	0.940	11	11
Австрія	0.916	25	20

Джерело [56; 57]

Однією з головних складових конкурентних стратегій країн Західної Європи є орієнтація на інновації, що супроводжується активною підтримкою наукових досліджень, венчурного капіталу та цифрової трансформації. Наприклад, Швеція та Фінляндія посідають одні з провідних позицій у глобальних рейтингах інноваційної спроможності завдяки розвиненій системі досліджень і розробок (R&D), партнерству між університетами та бізнесом, а також ефективній державній підтримці технологічних стартапів.

Наступним визначальним елементом стратегії є інституційна стабільність і верховенство права. Ефективні інститути забезпечують прогнозованість ділового середовища, захист прав власності, мінімізацію корупційних ризиків та зниження трансакційних витрат для бізнесу. Наприклад, Нідерланди та Данія

характеризуються високим рівнем довіри до державних інституцій, що стало ключовим чинником зростання інвестиційної привабливості.

Ще одним важливим напрямом є високий рівень соціального захисту та інвестиції в людський капітал, які не лише сприяють добробуту громадян, але й формують фундамент для інноваційної економіки. Освітні системи Німеччини, Австрії та Швеції орієнтовані на підготовку висококваліфікованих фахівців, гнучких і здатних адаптуватися до вимог ринку.

Провідні країни регіону мають збалансовані високі показники в усіх ключових напрямках: від інновацій та макроекономіки до охорони здоров'я, ринку праці та інфраструктури (рис.2.1).

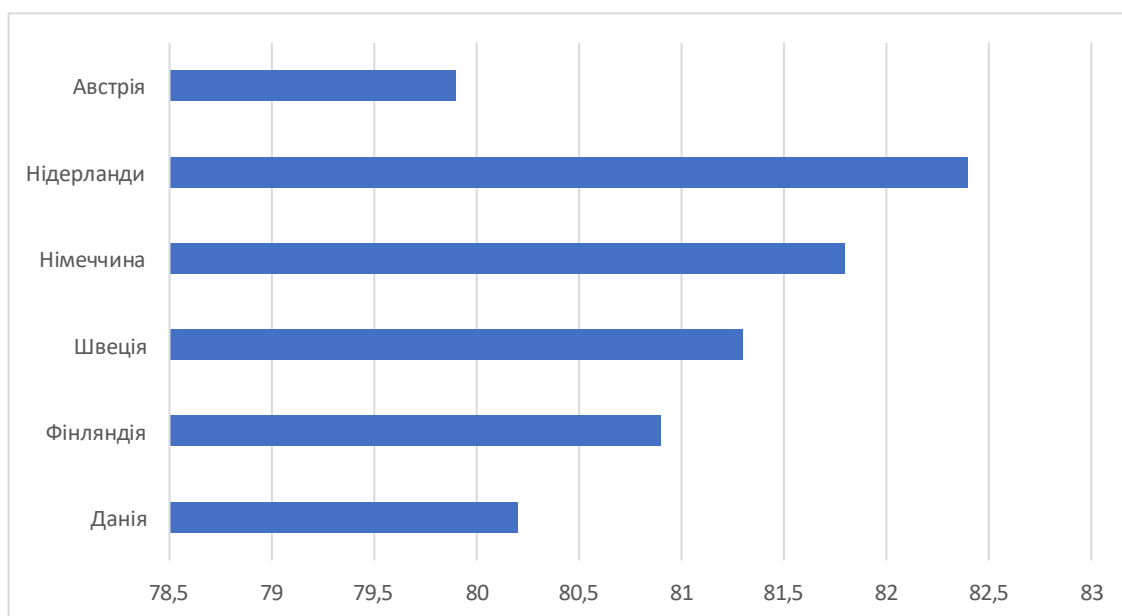

Рис. 2.1. Індекс глобальної конкурентоспроможності країн Західної Європи
Джерело [56; 57]

У країнах Західної Європи реалізуються довгострокові стратегії економічного зростання, які враховують як технологічний прогрес, так і соціальний добробут. Так, Швейцарія, яка регулярно посідає перші позиції у глобальних рейтингах конкурентоспроможності, зосереджується на поєднанні інновацій, високої якості освіти, ефективного фінансового ринку та стабільної податкової системи. Окремо варто відзначити, що екологічна складова конкурентоспроможності набуває дедалі більшого значення у політиці країн

Західної Європи. Орієнтація на зелену економіку, розвиток альтернативної енергетики та зменшення вуглецевого сліду розглядається як стратегічний напрям, що дозволяє країнам не лише відповідати сучасним викликам, але й займати провідні позиції у нових глобальних нішах.

Таким чином, аналіз стратегій конкурентоспроможності провідних країн Західної Європи свідчить про важливість системного підходу до управління національним розвитком. Ключовими елементами успішної моделі є інституційна стабільність, інноваційна економіка, розвинений людський капітал, високі соціальні стандарти та екологічна відповідальність.

Цифрова трансформація та впровадження концепції Індустрії 4.0 стали ключовими складовими стратегій забезпечення конкурентоспроможності провідних країн Західної Європи. Ці процеси спрямовані на глибоку модернізацію виробничих систем, інтеграцію цифрових технологій у всі сфери економіки та створення умов для сталого розвитку.

Німеччина, активно впроваджує цифрові технології у виробничі процеси. Це включає використання Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту (AI), великих даних (Big Data) та кіберфізичних систем для створення “розумних” фабрик. Такі інновації дозволяють підвищити ефективність виробництва, зменшити витрати та швидко адаптуватися до змін ринку.

Фінляндія та Швеція також демонструють високий рівень цифрової трансформації. Згідно з Індексом цифрової економіки та суспільства (DESI), ці країни займають провідні позиції в Європейському Союзі щодо впровадження цифрових технологій у бізнесі та суспільстві. Це стало можливим завдяки інвестиціям у дослідження та розробки, розвитку цифрових навичок населення та підтримці інноваційних стартапів.

Європейський Союз активно підтримує цифрову трансформацію через програми, такі як “Цифрове десятиліття” та “Горизонт Європа”, які спрямовані на розвиток цифрових інфраструктур, підвищення цифрових навичок та впровадження інновацій у виробництво. Ці ініціативи сприяють створенню

єдиного цифрового ринку та підвищенню конкурентоспроможності європейських компаній на глобальному рівні.

Впровадження Індустрії 4.0 також сприяє розвитку нових бізнес-моделей, таких як виробництво на замовлення, сервіталізація та використання цифрових платформ для взаємодії з клієнтами. Це дозволяє компаніям швидко реагувати на потреби споживачів, підвищувати якість продукції та зменшувати час виходу на ринок.

Крім того, цифрова трансформація сприяє підвищенню екологічної стійкості виробництва. Використання енергоефективних технологій, оптимізація логістичних процесів та зменшення відходів сприяють досягненню цілей сталого розвитку та зниженню впливу на навколишнє середовище.

Однак впровадження Індустрії 4.0 також пов'язане з викликами, такими як необхідність перекваліфікації працівників, забезпечення кібербезпеки та захисту даних. Тому країни Західної Європи активно інвестують у освіту та навчання, розробляють нормативно-правові акти для захисту інформації та підтримують малий та середній бізнес у процесі цифрової трансформації. Загалом, цифрова трансформація та Індустрія 4.0 є ключовими факторами забезпечення конкурентоспроможності країн Західної Європи. Інтеграція цифрових технологій у всі сфери економіки дозволяє підвищити ефективність, створити нові можливості для бізнесу та забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Аналіз стратегій забезпечення конкурентоспроможності провідних країн Західної Європи свідчить про те, що їхній успіх у глобальному економічному середовищі є результатом довгострокових, системно реалізованих державних політик, які охоплюють широкий спектр напрямів – від інституційної стабільності до цифрової трансформації. Центральним елементом цих стратегій є орієнтація на інноваційний розвиток, що включає інвестиції в дослідження та розробки (R&D), стимулювання стартапів, формування партнерств між наукою та бізнесом. Це забезпечує високий рівень технологічного прогресу та адаптивності економік до змін.

Не менш важливим чинником є якість інституційного середовища. Довіра до державних органів, ефективна боротьба з корупцією, захист прав власності та верховенство права створюють прозоре й стабільне середовище для ведення бізнесу, що позитивно впливає на інвестиційну привабливість країн. Як свідчать показники Швеції, Данії чи Нідерландів, наявність ефективних інститутів дозволяє забезпечити прогнозованість ринкових механізмів і посилити конкурентні переваги.

Особливої уваги заслуговує стратегічна роль людського капіталу. Провідні країни Західної Європи інвестують значні ресурси у розвиток систем освіти та охорони здоров'я, що дозволяє підтримувати високу продуктивність праці, соціальну згуртованість і суспільну мобільність. Освітні системи країн регіону спрямовані на підготовку спеціалістів, здатних ефективно функціонувати в умовах цифрової економіки та Індустрії 4.0.

Крім того, екологічна складова набула вагомого значення у формуванні стратегій конкурентоспроможності. Орієнтація на «зелену» трансформацію, розвиток відновлюваної енергетики та зменшення вуглецевого сліду дозволяє країнам не лише відповідати сучасним екологічним викликам, але й займати нові конкурентні ніші на світових ринках.

Таким чином, моделі країн Західної Європи демонструють, що досягнення високої конкурентоспроможності є можливим лише за умов комплексного підходу, який включає поєднання ефективної державної політики, розвиненої інфраструктури, людського потенціалу, цифровізації та сталого розвитку. Ці стратегії можуть слугувати зразком для країн, що перебувають на етапі структурних трансформацій, зокрема для України, яка прагне інтегруватися у європейський економічний простір на основі подібних принципів довгострокової стратегії.

2.3. Дослідження конкурентоспроможності окремих країн Центральної та Східної Європи

У сучасному глобалізованому економічному середовищі конкурентоспроможність країн визначає їхню здатність залучати інвестиції, розвивати підприємництво, підвищувати якість життя населення та інтегруватися у світові економічні процеси. Для країн Центральної та Східної Європи, які мають спільне історичне тло та період постсоціалістичних трансформацій, дослідження показників конкурентоспроможності є важливим з точки зору виявлення як спільних викликів, так і ефективних стратегій розвитку. Для виявлення особливостей конкурентоспроможності країн Європейського Союзу в умовах глобалізованої економіки доцільно здійснити компаративний аналіз на прикладі держав із різними моделями соціально-економічного розвитку, рівнем інституційної ефективності та політичної стабільності. У дослідженні було відібрано як країни з високими позиціями у світових рейтингах (Швеція, Німеччина, Польща), так і держави з нижчим інституційним потенціалом (Болгарія, Румунія), що дозволяє охопити широкий спектр підходів до формування конкурентних переваг. Вибір країн ґрунтується на критеріях представленості в міжнародних індексах -зокрема WGI, CPI, GCI та EIU -і забезпечує аналітичну репрезентативність у межах регіону.

Першим важливим показником, що розглядається у контексті міжнародної порівняльної аналітики, є Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI). Цей індекс враховує такі чинники, як ефективність ринку товарів і послуг, рівень інновацій, макроекономічну стабільність, охорону здоров'я та інфраструктуру. Він дозволяє оцінити загальну здатність країни до економічного зростання в умовах жорсткої міжнародної конкуренції.

Таблиця 2.3 Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), 2023 [14]

Країна	Рейтинг GCI (2023)	Загальний бал (1-100)
Польща	40	68.5
Чехія	32	71.2
Угорщина	47	66.8
Словаччина	45	67.3
Румунія	51	65.1
Болгарія	55	63.9

Серед досліджуваних країн найвищі показники мають Чехія та Польща, які демонструють стабільний макроекономічний розвиток, відносну інституційну сталість та зростаючу інноваційну активність. Найнижчі показники зафіксовано в Болгарії, що свідчить про необхідність подальших структурних реформ у ключових секторах економіки. Позиції країн у GCI свідчать про поступову консолідацію економічного потенціалу регіону, однак водночас вказують на нерівномірність прогресу, де провідні позиції зосереджені в країнах, що здійснили масштабні реформи ще на початку 2000-х років.

Наступним аспектом дослідження є індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), який визначає бар'єри та сприятливі умови для підприємницької діяльності. Сюди входять такі показники, як кількість процедур для реєстрації бізнесу, час на їх проходження, доступ до кредитів, оподаткування, захист прав інвесторів тощо.

Таблиця 2.4 Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), 2020 [12]

Країна	Рейтинг (2020)	Час на відкриття бізнесу (днів)	Кількість процедур
Польща	40	37	10
Чехія	41	25	9
Угорщина	52	7	4
Словаччина	45	21	7
Румунія	55	20	5
Болгарія	61	23	6

Найкращі умови для відкриття та ведення бізнесу зафіксовані в Угорщині, Чехії та Польщі, що є результатом цілеспрямованої дерегуляції та цифровізації державних послуг. Водночас у Болгарії та Румунії процеси старту бізнесу залишаються відносно складними. Порівняльний аналіз показує, що країни з

ефективною адміністративною реформою та прозорою податковою політикою демонструють вищі позиції у рейтингу Doing Business, що створює передумови для стійкого зростання малого та середнього бізнесу.

Третій важливий вимір – це Індекс людського розвитку (HDI), який оцінює досягнення країни в трьох основних напрямках: тривалість життя, рівень освіти та реальний рівень життя (ВНД на душу населення). Цей індекс надає цінну інформацію про соціальну складову конкурентоспроможності.

Таблиця 2.5 Індекс людського розвитку (HDI), 2023 [12]

Країна	HDI (2023)	Місце в рейтингу (зі 191)
Польща	0.875	36
Чехія	0.895	29
Угорщина	0.845	43
Словаччина	0.86	38
Румунія	0.82	53
Болгарія	0.815	55

Найвищі значення мають Чехія та Польща, які посідають місця у верхньому десятку серед країн регіону. Угорщина, Словаччина та Болгарія демонструють помірні результати, що свідчить про потребу в посиленні соціальної політики та медичних реформ.

Високий рівень людського розвитку сприяє не лише поліпшенню якості життя громадян, а й підвищенню економічної продуктивності, зростанню інноваційної активності та підвищенню загальної привабливості країни на міжнародному ринку.

Останній вимір – Індекс інноваційної спроможності, який вимірює здатність країни генерувати, впроваджувати та комерціалізувати інновації. Він враховує як інституційну базу для інновацій, так і практичне використання результатів наукових досліджень.

Таблиця 2.6 Індекс інноваційної спроможності, 2023 [12]

Країна	Індикатор (2023)	Місце у світі (зі 132)
Польща	38.2	42
Чехія	44.5	34
Угорщина	40.7	39
Словаччина	39.1	41
Румунія	36.4	47
Болгарія	35.6	50

Чехія та Угорщина мають розвинену наукову інфраструктуру, підтримку стартапів та системні зв'язки між університетами й промисловістю. Польща та Словаччина займають середні позиції, а Болгарія та Румунія – нижчі, що свідчить про необхідність стимулювання інноваційних екосистем.

Інновації є одним із визначальних факторів довготривалої конкурентоспроможності, і країни, що приділяють увагу розвитку наукових досліджень, державним грантам та венчурному капіталу, демонструють значно вищі економічні результати.

Можна стверджувати, що країни Центральної та Східної Європи демонструють значний прогрес у розвитку конкурентоспроможної економіки, проте темпи й глибина цього процесу суттєво різняться. Успіх найбільш просунутих країн регіону пояснюється стабільністю інституцій, орієнтацією на інновації, сприятливим бізнес-кліматом та сталими соціальними стандартами. Для інших держав важливо взяти за основу ці моделі та адаптувати їх до власних національних умов із врахуванням історичних, соціальних та політичних особливостей. Розуміння структури конкурентоспроможності дозволяє формувати ефективну державну політику, орієнтовану на стійкий розвиток і інтеграцію у європейський економічний простір.

2.4. Конкурентоспроможність України в контексті євроінтеграції: проблеми, можливості та рекомендації

У контексті аналізу конкурентоспроможності України важливо звернути увагу на результати, представлені у звітах Всесвітнього економічного форуму, які відображають місце нашої держави серед інших країн світу за рівнем глобальної конкурентоспроможності. Ці дані дають можливість побачити не лише позицію України у світових рейтингах, а й визначити конкретні фактори, що гальмують розвиток національної економіки, а також ті сфери, в яких спостерігається позитивна динаміка.

Важливим індикатором є загальний рейтинг України у Глобальному індексі конкурентоспроможності, що враховує широкий спектр показників, які формують економічне середовище держави. Серед них -ефективність інститутів, якість інфраструктури, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я, освіта, розвиток фінансового ринку, ступінь інноваційності та технологічної готовності.

На основі досліджень, представлених на рис. 2, можна побачити, що Україна поступається багатьом іншим країнам у рейтингу глобальної конкурентоспроможності, займаючи нижні позиції серед більшості європейських держав (рис.2.2). Це свідчить про системні проблеми, що накопичувалися впродовж тривалого періоду та потребують комплексного підходу до реформування ключових галузей.

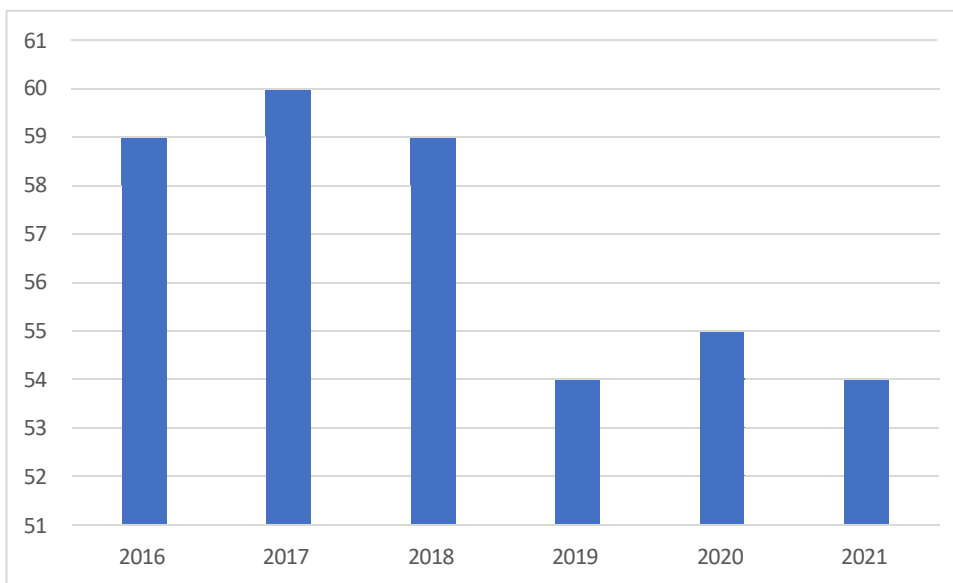

Рис. 2.2 Позиція України у світовому рейтингу конкурентоспроможності за 2013 – 2021 рр. [58]

У таблиці представлено місце України у глобальному рейтингу конкурентоспроможності відповідно до щорічних звітів IMD World Competitiveness Ranking. Даних за 2022–2025 немає, оскільки Україна тимчасово не включалася до рейтингу через війну, нестачу офіційних макроекономічних показників та обмежену участь у міжнародних опитуваннях підприємств.

Особливо критичними для України є такі напрямки, як інфраструктура та макроекономічне середовище. Інфраструктурна відсталість проявляється у недостатньо розвиненій транспортній, енергетичній та цифровій інфраструктурі, що ускладнює внутрішню та міжнародну логістику, стримує інноваційний розвиток, а також знижує загальну ефективність виробництва. Відсутність системної модернізації інфраструктурних об'єктів, нераціональне використання бюджетних коштів та низький рівень приватних інвестицій -усе це сприяє подальшій деградації даного сектору.

Щодо макроекономічного середовища, воно характеризується високим рівнем інфляції, нестабільністю національної валюти, залежністю від зовнішніх

ринків, а також незбалансованістю бюджету. Ці чинники створюють вкрай несприятливе тло для довготривалого планування та стримують економічну активність приватного сектору. Зокрема, інвестори уникають вкладень в українську економіку через непередбачуваність валютного ринку, коливання податкового навантаження та політичну нестабільність.

У таблиці 2.5 подано структуру Індексу глобальної конкурентоспроможності України, де видно порівняльні оцінки за ключовими складовими: ефективність інститутів, охорона здоров'я, якість освіти, ринок праці, розвиток фінансового сектору, інновації та технології.

Таблиця 2.5. - Складові Індексу глобальної конкурентоспроможності України

Складова	Оцінка (0–100)	Місце серед 141 країни
Інститути	38.1	104
Інфраструктура	66.7	57
Прийняття ІКТ	45.0	78
Макроекономічна стабільність	75.0	133
Здоров'я	77.5	94
Навички	68.6	44
Ринок товарів	57.5	57
Ринок праці	56.3	59
Фінансова система	50.0	136
Розмір ринку	65.0	47
Динамічність бізнесу	60.0	85
Інноваційна спроможність	35.0	60

Джерело: [58]

Ці показники свідчать про сильні та слабкі сторони України в контексті глобальної конкурентоспроможності. Наприклад, високий рейтинг у сфері навичок вказує на сильний людський капітал, тоді як низькі оцінки в інститутах та фінансовій системі підкреслюють необхідність реформ у цих сферах.

У 2019 році Україна посідала 85-те місце серед 141 країни в Індексі глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму. Цей рейтинг базувався на оцінці 12 ключових складових, включаючи інститути, інфраструктуру, макроекономічну стабільність, охорону здоров'я, навички, ринки товарів і праці, фінансову систему, розмір ринку, динамічність бізнесу та

інноваційну спроможність [58]. Незважаючи на певні досягнення, такі як покращення в інфраструктурі та навичках, Україна стикалася з викликами в сферах інституційної ефективності, фінансової системи та інноваційного розвитку.

З початком повномасштабної війни у 2022 році Україна зазнала значних трансформацій, які вплинули на її міжнародний імідж та внутрішні реформи. Згідно зі Звітом про сприйняття України у світі 2022 року, впізнаваність України зросла на 44 %, а показник сили бренду країни підвищився більш ніж на 5 пунктів [59]. Це свідчить про зміцнення позицій України на міжнародній арені та зростання довіри з боку світової спільноти.

У сфері вищої освіти Україна також здійснює кроки до покращення якості та відповідності європейським стандартам. Доповідь про якість вищої освіти в Україні за 2023 рік відзначає, що 33 українські заклади вищої освіти увійшли до рейтингу впливу Times Higher Education Impact Rankings [60]. Це демонструє прагнення українських університетів досягати високих стандартів та інтегруватися в глобальний освітній простір.

З початком повномасштабної війни значно активізувалася співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями, що сприяло частковій стабілізації економічної ситуації в умовах воєнного стану. Зокрема, підтримка з боку МВФ та Світового банку дозволила реалізовувати термінові соціально-економічні програми, спрямовані на подолання наслідків війни [58].

Цифровізація стала рушієм позитивних змін у державному управлінні. Платформа «Дія» стала символом нової цифрової України, завдяки якій громадяни отримали доступ до адміністративних послуг онлайн, а держава зробила крок до прозорості та зменшення бюрократії [59].

Важливою складовою трансформації стало посилення ролі громадянського суспільства. Зростання кількості ініціатив, волонтерських рухів та залучення громадян до ухвалення рішень свідчить про демократичний поступ України. В умовах війни саме громади стали осередками стійкості та підтримки [59].

Інноваційна екосистема України продовжує розвиватися, попри виклики. ІТ-сектор демонструє стійкість, а експорт цифрових послуг зберігає стабільні

показники. Українські стартапи активно інтегруються в глобальні ринки, отримуючи фінансування та визнання за кордоном [58].

Система охорони здоров'я України зазнала серйозних навантажень, але водночас продемонструвала здатність до адаптації. Впровадження електронної медицини, розширення можливостей телемедицини та гуманітарна допомога з-за кордону стали важливими чинниками у подоланні медичної кризи [60].

Українські заклади вищої освіти дедалі активніше беруть участь у міжнародних академічних програмах, зокрема Erasmus+ та Horizon Europe. Це сприяє зростанню академічної мобільності, обміну досвідом та впровадженню кращих практик у навчальний процес [60].

Активна міжнародна дипломатія України у 2022–2025 роках дозволила створити широку коаліцію партнерів, що підтримують суверенітет і територіальну цілісність країни. Публічна дипломатія стала інструментом м'якої сили, який ефективно посилює міжнародну підтримку [59].

Попри війну, внутрішні реформи тривають. Вдосконалення антикорупційного законодавства, реформа судової системи та оновлення системи публічних закупівель є доказом прагнення до прозорості, що підвищує довіру інвесторів [59].

Національна енергетична безпека стала ще одним пріоритетом державної політики. Зменшення залежності від російських енергоносіїв, розвиток зеленої енергетики та інтеграція в європейські енергетичні ринки визначають вектор енергетичної трансформації [58].

Окремої уваги заслуговує надмірна бюрократизація адміністративних процедур, що ускладнює ведення бізнесу в Україні. Згідно з опитуванням Європейської Бізнес Асоціації, проведеним в довоєнний час, 50 % підприємців вважають бюрократію та корупцію головними перешкодами для бізнесу [61]. Зарегульованість, непрозорі процеси, неузгодженість між нормативними документами та відсутність ефективного механізму електронного врядування створюють серйозні труднощі для підприємств, особливо для малого та середнього бізнесу. До цього додаються складні податкові закони та високі податкові ставки,

які змушують багато суб'єктів господарювання працювати в тіні або шукати незаконні способи оптимізації витрат. Подібна ситуація негативно впливає на економіку загалом, зменшуючи обсяги надходжень до бюджету та створюючи нерівні умови конкуренції [62].

Проблеми на ринку праці, включаючи недостатню гнучкість трудового законодавства, занижені стандарти безпеки та охорони праці, також становлять істотну перепону для стабільного функціонування підприємств. Нестача кваліфікованої робочої сили, низький рівень базової та професійної освіти, відсутність ефективної системи перепідготовки кадрів лише поглиблюють цю проблему [63].

Серйозним викликом залишається й злочинність, крадіжки, недосконалість правоохоронної системи, які формують додаткові витрати для бізнесу та підвищують ризики інвестування. Зниження загального рівня безпеки у суспільстві відлякує не лише зовнішніх інвесторів, а й змушує вітчизняних підприємців обмежувати масштаби діяльності [64].

Крім того, незадовільний стан систем охорони здоров'я та освіти знижує рівень людського капіталу, обмежує продуктивність праці та погіршує загальну конкурентоспроможність українського ринку праці. Така ситуація потребує невідкладної реакції на рівні державної політики, оскільки без якісної робочої сили, яка здорова, освічена та гнучка до змін, неможливо забезпечити сталий економічний розвиток [65]. Саме тому комплексна модернізація базових суспільних інститутів має стати фундаментом подальших змін.

Виходом із цієї складної ситуації може стати реалізація цілісного пакета реформ, спрямованих на усунення системних бар'єрів для бізнесу та створення сприятливого інвестиційного клімату. У першу чергу, необхідно забезпечити реальну реформу судової та антикорупційної систем, яка гарантуватиме прозорість, незалежність та ефективність функціонування правової сфери. Також пріоритетним завданням є дерегуляція та оптимізація адміністративних процедур - запровадження цифрових сервісів, єдиного вікна для підприємців, скорочення кількості дозвільних документів, а також зменшення суб'єктивного впливу

посадовців. Інвестиції в інфраструктуру -дороги, енергетичні мережі, логістичні хаби -також мають стратегічне значення, адже без якісної інфраструктури неможливий розвиток внутрішнього ринку та розширення експортного потенціалу.

Паралельно держава має активізувати політику підтримки інновацій та наукових розробок, спрямованих на підвищення технологічного рівня вітчизняного виробництва. Інвестування в дослідження, стимулювання стартапів, розвиток технопарків -усе це сприятиме модернізації національної економіки та підвищенню її продуктивності. Водночас розвиток фінансового сектору, особливо у частині доступу малого та середнього бізнесу до фінансування, є ключовою передумовою для відновлення економіки. Необхідно реформувати банківське законодавство, посилити гарантії для кредиторів, розширити інструменти фінансової підтримки, зокрема шляхом створення фондів розвитку, гарантійних програм, співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Також варто передбачити цільові податкові пільги для інноваційних підприємств та експортерів.

Суттєвим елементом майбутньої стратегії має стати глибока модернізація систем охорони здоров'я та освіти. Підвищення якості освітніх послуг, запровадження дуальної освіти, розвиток STEM-освіти, цифровізація навчального процесу -усе це підвищить конкурентоздатність молодого покоління на глобальному ринку праці. У галузі охорони здоров'я потрібно реалізувати заходи з підвищення якості послуг, розвитку страхової медицини та забезпечення доступу до медичної допомоги в усіх регіонах. Важливим чинником залишається формування культури здоров'я та відповідальності за власне життя, що прямо впливає на ефективність праці та стабільність соціального середовища.

Загалом, підвищення позицій України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності можливе лише за умови реалізації довготривалого, системного та послідовного курсу реформ, що ґрунтуються на принципах прозорості, підзвітності, довіри та стійкості. Такий підхід дозволить не лише поліпшити економічну ситуацію в країні, а й сформувати нову якість державного управління, що відповідатиме викликам XXI століття. Лише глибока трансформація, яка об'єднає економічні, правові, соціальні та культурні аспекти

розвитку, зможе забезпечити стабільне зростання добробуту громадян та відновити довіру до інститутів держави.

Однією з ключових конкурентних переваг України є високий рівень людського капіталу. Країна традиційно має добре розвинену систему освіти, значну кількість випускників інженерних, технічних, ІТ та медичних спеціальностей, що створює ґрунт для формування інноваційного потенціалу.

Високий рівень грамотності населення, науково-технічна база, збережені кадри у сферах авіабудування, енергетики, телекомунікацій свідчать про здатність України конкурувати на глобальному ринку інтелектуальної праці. Навички працівників українського походження високо оцінюються на міжнародному ринку, що підтверджується стабільним попитом на фахівців у сферах ІТ, інженерії та дизайну.

ІТ-сектор України продовжує демонструвати стабільне зростання та адаптацію до умов глобальної нестабільності. Попри війну, технологічні компанії зберігають операційну ефективність, зберігають експортну орієнтацію та розширюють географію своїх проєктів. Українські ІТ-спеціалісти активно інтегруються в глобальні стартап-екосистеми, забезпечують аутсорсинг цифрових послуг для міжнародних клієнтів, а також реалізують власні інноваційні продукти.

Цей сектор відіграє важливу роль як драйвер цифрової трансформації країни, залучення валютної виручки та зміцнення іміджу України як технологічно просунутої держави.

Сільськогосподарський потенціал України також заслуговує на особливу увагу. Україна входить до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі, забезпечуючи продовольчу безпеку для десятків країн. Великі площі родючих ґрунтів, сприятливий клімат, а також накопичений досвід у агровиробництві дозволяють зберігати конкурентоспроможність аграрного сектору навіть в умовах логістичних труднощів. В умовах післявоєнного відновлення цей сектор може стати одним із перших джерел стабільного зростання економіки та залучення інвестицій, зокрема в напрямку сталого сільського господарства.

Географічне розташування України на перетині торгових маршрутів між Європою, Азією та Близьким Сходом забезпечує її значний транзитний та

логістичний потенціал. Це дозволяє позиціонувати Україну як важливого гравця в європейській системі постачань та регіональної транспортної інтеграції. Після завершення війни модернізація транспортної та митної інфраструктури, а також підключення до ініціатив ЄС (наприклад, TEN-T) відкриють нові можливості для нарощення експортного потенціалу та включення в міжнародні логістичні ланцюги.

Зростання міжнародної підтримки України, зафіксоване в останні роки, стало ще одним важливим фактором, що зміцнив позиції країни на міжнародній арені. Безпрецедентна фінансова, технічна та військово-дипломатична допомога з боку країн ЄС, США, Японії, Канади та міжнародних фінансових інституцій стала джерелом ресурсів для стабілізації внутрішньої економіки, збереження соціальних виплат, підтримки обороноздатності та реалізації реформ. Це також покращує довіру до держави та її спроможності до стратегічного планування в умовах нестабільності.

Цифрова трансформація стала однією з найуспішніших реформ в Україні, що відзначають як міжнародні партнери, так і внутрішні користувачі. Створення платформи «Дія», запуск цифрових паспортів, онлайн-реєстрацій бізнесу та доступ до соціальних послуг через електронні сервіси стало прикладом ефективного впровадження цифрових інструментів у державне управління. Це не лише спрощує взаємодію громадян із державою, а й зменшує корупційні ризики, підвищує прозорість системи та формує цифровий бренд України.

Окремо слід підкреслити високий рівень активності громадянського суспільства, волонтерських ініціатив, місцевих громад та неурядових організацій, які у складний період взяли на себе частину соціальних функцій держави. Це сприяло збереженню соціальної єдності, мобілізації ресурсів і адаптації населення до нових умов. Така модель горизонтальної відповідальності -унікальний ресурс, який має бути використаний при формуванні нової економіки України, орієнтованої на відкритість, участь і довіру.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було здійснено комплексний аналіз теоретичних основ та практичних підходів до оцінювання та формування міжнародної конкурентоспроможності країн, із урахуванням глобальних економічних, соціальних, політичних і технологічних змін. Визначено, що у сучасному світі конкурентоспроможність держави є не лише відображенням поточного рівня економічного розвитку, а й стратегічним показником її здатності до адаптації, стійкого зростання, забезпечення добробуту населення та ефективної інтеграції у міжнародний економічний простір. Міжнародна конкурентоспроможність охоплює низку вимірів: інституційну сталість, інноваційну активність, якість людського капіталу, рівень соціального забезпечення, розвиток інфраструктури та екологічну стабільність. Результати дослідження показали, що найбільш прогресивні країни демонструють комплексний підхід до підвищення конкурентоспроможності, заснований на поєднанні економічної ефективності з високими соціальними стандартами та екологічною відповідальністю.

Міжнародна конкурентоспроможність є багатовимірним явищем, яке включає в себе не лише економічні показники, але й інституційні, соціальні, екологічні та інноваційні чинники. Було доведено, що у сучасних умовах глобалізації саме комплексний підхід до оцінювання конкурентних переваг країни дає змогу розробити ефективні стратегії довгострокового розвитку. Особливу увагу приділено аналізу глобальних індексів (IMD, GCI, HDI), які використовуються для оцінки конкурентних позицій країн, та показано, що ці інструменти дають змогу порівняно оцінювати ефективність економічної політики різних держав.

Країни Європейського Союзу загалом демонструють високий рівень конкурентоспроможності, що є результатом послідовної реалізації політик, орієнтованих на забезпечення політичної стабільності, функціонування ефективних інститутів, підтримки інноваційного середовища та розвитку людського капіталу. Порівняльний аналіз позицій провідних європейських країн у

світових рейтингах (WEF, IMD, CPI, HDI) показав тісний взаємозв'язок між рівнем інституційної якості, політичної довіри та здатністю забезпечувати сталий економічний розвиток. Такий досвід є вкрай важливим для адаптації стратегій країн із перехідною економікою, зокрема України, в умовах євроінтеграції.

Провідні країни Західної Європи, зокрема Німеччина, Швеція, Данія, Нідерланди та Фінляндія, забезпечили стійкі конкурентні позиції завдяки системному підходу до управління національним розвитком. Серед найвагоміших чинників їхнього успіху варто виокремити: високий рівень інституційної довіри, ефективну антикорупційну політику, потужну інноваційну інфраструктуру, значні інвестиції в освіту, охорону здоров'я та соціальний захист. Ці країни демонструють високі показники у глобальних індексах конкурентоспроможності, що свідчить про гармонійне поєднання державного регулювання і ринкових механізмів, яке сприяє залученню інвестицій, підтримці підприємництва та розвитку високотехнологічних секторів економіки. Вони не лише створили сприятливе середовище для ведення бізнесу, а й забезпечили якісний рівень життя громадян, що стало підґрунтям для стійкого довготривалого економічного зростання.

Аналіз країн Центральної та Східної Європи - зокрема Польщі, Чехії, Угорщини, Словаччини, Румунії та Болгарії - продемонстрував певну неоднорідність у динаміці конкурентного розвитку. Незважаючи на спільне минуле як постсоціалістичних країн, їхні траєкторії соціально-економічного поступу суттєво різняться. Країни, які зуміли своєчасно реалізувати структурні реформи, модернізувати інституційне середовище, цифровізувати державні послуги та забезпечити сприятливий бізнес-клімат, наразі демонструють високі показники за індексами конкурентоспроможності. Зокрема, Чехія та Польща мають стабільні позиції у світових рейтингах завдяки ефективному використанню ресурсного потенціалу, розвитку інноваційного сектору та зваженій державній політиці щодо підтримки малого та середнього бізнесу. Натомість країни з менш динамічними реформами - Болгарія, Румунія - стикаються з викликами, пов'язаними з інституційною слабкістю, недостатньою інноваційною активністю та соціальною нерівністю.

Особливу увагу у дослідженні приділено аналізу поточного стану конкурентоспроможності України в контексті її інтеграції до Європейського Союзу. Результати оцінювання глобальних індексів свідчать про низьку конкурентоспроможність України у порівнянні з більшістю країн Європи. Ключовими стримувальними чинниками залишаються корупція, політична нестабільність, слабка судова система, недостатній рівень цифровізації, низька якість інфраструктури, проблеми на ринку праці та відсутність інституційної довіри. При цьому варто зазначити, що Україна має значний потенціал для розвитку - як завдяки вигідному географічному положенню, високому рівню базової освіти, наявності природних ресурсів, так і через підтримку з боку міжнародної спільноти. За умови ефективної реалізації структурних реформ, Україна здатна поступово скоротити розрив з європейськими країнами та покращити свої позиції у глобальному рейтингу.

Найважливішими напрямками для підвищення конкурентоспроможності України є: реформування судової та антикорупційної системи, забезпечення політичної стабільності, розвиток фінансового ринку, спрощення адміністративних процедур, цифровізація державних послуг, модернізація інфраструктури, підтримка інновацій, стимулювання експортного потенціалу та підвищення рівня освіти й охорони здоров'я. Особливої уваги заслуговує створення сприятливого середовища для малого та середнього бізнесу, що має стати драйвером економічного зростання, а також впровадження програм фінансування стартапів та підтримки науково-дослідних установ. Для підвищення ефективності економіки необхідна активна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, інституційними донорами та країнами-партнерами з метою залучення інвестицій та передачі інноваційних технологій.

Міжнародна конкурентоспроможність держави є результатом стратегічного управління, заснованого на інноваціях, людському капіталі, соціальній відповідальності та ефективній взаємодії з міжнародним середовищем. Досвід країн Європейського Союзу, а також прогрес окремих держав Центральної та Східної Європи, демонструє, що досягнення високого рівня

конкурентоспроможності можливе лише за умови системного, комплексного підходу до формування державної політики, яка базується на цінностях демократії, прозорості, довіри та соціальної рівності. Для України ці висновки є не лише орієнтиром, а й дороговказом до глибоких трансформацій, які мають на меті створити сучасну, стабільну, економічно ефективну та соціально справедливую державу, здатну на рівних конкурувати з найкращими економіками світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Смолін І. В. Стратегічна конкурентоспроможність підприємства: змістовні імперативи та критерії оцінювання. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2015. № 12. URL: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.12.2015.45518>.
2. Клименко С. М., Омеляненко Т. В., Барабась Д. О. та ін. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2018. 520 с.
3. Антонюк Л. Л., Анапріюк К. А. Стратегічні пріоритети конкурентного розвитку України в умовах глобальних економічних викликів. Економіка та держава. 2023. № 1. С. 12–17.
4. Асоєв Г. Л., Зав'ялов П. С., Райзберг Б. А. Конкуренція: економічний процес взаємодії, взаємозв'язку та боротьби між підприємствами. Економіка підприємства : підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. С. 45–50.
5. Ansoff H. I. Strategic Management: A Stakeholder Approach. New York : Free Press, 2020. 320 p.
6. Кіперман Г. Я. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення. Економіка та управління. 2021. № 3. С. 110–116.
7. Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: Free Press, 2019. 592 p.
8. Schumpeter J. A. Capitalism, Socialism and Democracy. London: Routledge, 2020. 431 p.
9. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: Penguin Classics, 2018. 640 p.
10. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 400 p.
11. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в умовах інтенсивної конкурентної боротьби. Проблеми економіки. 2019. № 4. С. 121–128.

12. Маслак О. І., Квятковська Л. А., Кулінічев П. К. Конкуренція: її сутність та особливості в умовах глобалізації. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2014. № 3/3(17). С. 58–63.
13. Зволошин А. В. Характеристика конкурентоспроможності та визначення її сутності. Вісник НаУКМА. 2024. № 2. С. 83–88. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/6bf0094e-ddc8-40fd-b1e5-60e39425834f/download>.
14. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. Вісник Запорізької державної інженерної академії. 2013. № 7. С. 44–45. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_7_082.pdf.
15. Білик Р. С., Білик Д. Р., Гаврилюк О. В. Економічна сутність та чинники формування міжнародної конкурентоспроможності національної економіки. Регіональна економіка. 2024. № 1. С. 95–101.
16. IMD World Competitiveness Center. World Competitiveness Ranking 2024. Lausanne : IMD Business School, 2024. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>.
17. Пухирь О. М. Глобалізація як фактор формування конкурентоспроможності національної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 6. С. 42–47.
18. Волошина Г. М. Глобальні трансформації конкурентного середовища та їх вплив на розвиток економіки України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2022. № 78. С. 5–12.
19. Жук П. В. Глобалізація економічних процесів як чинник інноваційного розвитку держави. Економіка і організація управління. 2023. № 2(46). С. 15–21.
20. Сіроштан О. В. Роль людського капіталу в підвищенні конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 1(59). С. 63–67.
21. Шевченко В. П. Механізми зміцнення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації. Науковий вісник Полісся. 2023. № 4(28). С. 91–96.
22. Navigating Turbulence: The Swiss Franc's Resilience as a Safe-Haven Currency. University of Vaasa, 2025. URL:

<https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/18885/Navigating%20turbulence%20The%20Swiss%20Franc%E2%80%99s%20Resilience%20as%20a%20Safe-Haven%20Currency-2.pdf>.

23. Germany: 2023 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report. IMF eLibrary, 2023. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/258/article-A001-en.xml>.
24. Germany should consider easing debt brake, says IMF. Reuters. 2024. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/germany-should-consider-easing-debt-brake-says-imf-2024-05-28/>.
25. Ireland: A Study in the Effectiveness of Corporate Tax Rate Reduction. URL: https://knowledge.e.southern.edu/context/jiur/article/1075/viewcontent/C._Howard.pdf.
26. Ireland's reliance on foreign multinational taxes grew in 2024. Reuters. 2025. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/irelands-reliance-foreign-multinational-taxes-grew-2024-2025-04-30/>.
27. World Bank Open Data: GDP per capita (current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.
28. World Bank Open Data: Inflation, consumer prices (annual %). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>.
29. World Bank Open Data: Unemployment, total (% of total labor force). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>.
30. Журавка Ф., Гапонець А., Небаба Н., Ботвінов Р. Валютна складова експортної конкурентоспроможності. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2021. № 5(2). С. 28.
31. ASEAN Briefing. Economic Indicators and Singapore's GDP, FDI, and Trade Trends. URL: <https://www.aseanbriefing.com/doing-business-guide/singapore/why-singapore/economic-indicators-and-singapore-s-gdp-fdi-and-trade-trends>.
32. U.S. Department of State. 2024 Investment Climate Statements: Singapore. URL: <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/singapore/>.
33. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2019. URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>.

34. The Economist Intelligence Unit. Democracy Index 2022: Frontline democracy and the battle for freedom. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022>.
35. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2022. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.
36. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2022. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.
37. OECD. Drivers of Trust in Public Institutions in New Zealand. URL: https://www.oecd.org/en/publications/drivers-of-trust-in-public-institutions-in-new-zealand_948accf8-en.html.
38. ASEAN Briefing. Economic Indicators and Singapore's GDP, FDI, and Trade Trends. URL: <https://www.aseanbriefing.com/doing-business-guide/singapore/why-singapore/economic-indicators-and-singapore-s-gdp-fdi-and-trade-trends>.
39. Thangavelu S. M. Structural Changes and the Impact of FDI on Singapore's Manufacturing Activities. ERIA, 2023. URL: <https://www.eria.org/research/structural-changes-and-the-impact-of-fdi-on-singapores-manufacturing-activities>.
40. Statistics Bureau of Japan. News Bulletin, January 2024. URL: <https://www.stat.go.jp/english/info/news/20240125.html>.
41. Blackbox Japan. Japan's R&D Investment Efficiency and Start-Up Support. URL: <https://www.blackboxjp.com/news/japans-r-d-investment-efficiency-is-sluggish-and-fostering-start-ups-is-the-key>.
42. UNCTAD. World Investment Report 2022. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2022>.
43. PwC. Worldwide Tax Summaries – Corporate income tax rates, 2022. URL: <https://taxsummaries.pwc.com>.
44. Офіційні урядові портали: Germany Federal Ministry for Digital and Transport; Japan MLIT; India Ministry of Road Transport and Highways; Brazil Ministry of Infrastructure; Australia Infrastructure.gov.au.
45. OECD. Tax Policy Reforms 2023: OECD and Selected Partner Economies. URL: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy-reforms-2023.htm>.

46. IMF. Fiscal Policy and Development. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/06/01/Fiscal-Policy-and-Development-534101>.
47. World Bank. Infrastructure for development. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/infrastructure>.
48. Hamburg Port Authority. Port Development Plan 2040. URL: <https://www.hamburg.de/resource/blob/1014474/...>
49. HHLA. Rail transport and port operations. URL: <https://hhla.de/en/rail-port-hamburg>.
50. OECD. Social Expenditure Database. URL: <https://www.oecd.org/social/expenditure.htm>.
51. World Bank. World Development Indicators. URL: <https://data.worldbank.org/>.
52. WHO. Global Health Expenditure Database. URL: <https://apps.who.int/nha/database>.
53. UNESCO Institute for Statistics. URL: <http://uis.unesco.org/>.
54. Національний інститут стратегічних досліджень. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану (огляд №19). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-19>.
55. Міністерство економіки України. Загальна інформація про Світову організацію торгівлі. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=94872f60-5734-4e7c-bcee-7873ffb2076d&lang=uk-UA>.
56. Програма розвитку ООН. Індекс людського розвитку (HDI). URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index>.
57. IMD World Competitiveness Center. World Competitiveness Ranking 2024. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>.
58. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2019. Geneva: WEF, 2019. 666 p. URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>.
59. Громадська організація «Бренд Україна». Звіт про сприйняття України у світі 2022. Київ: Бренд Україна, 2023. URL:

https://brandukraine.org.ua/documents/33/Звіт_про_сприйняття_України_у_світі_2022.pdf.

60. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2023 році. Київ: НАЗЯВО, 2023. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Доповідь-2023-року.pdf>.
61. Бюрократія та корупція – топ фактори, що ускладнюють ведення бізнесу у південному регіоні. URL: <https://eba.com.ua/byurokratiya-ta-koruptsiya-top-factory-shho-uskladnyuyut-vedennya-biznesu-u-pivdenному-regioni/>.
62. Актуальні проблеми податкової системи України. URL: <https://dc.org.ua/news/tax-system>.
63. Ринок праці України: проблеми та можливості їх подолання. URL: <https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/01/1.24.topic-Atamaniuk-55-65.pdf>.
64. Недоліки правоохоронної системи України на прикладі розслідування нападів на громадських активістів. URL: <https://ua.odfoundation.eu/a/31994,nedoliky-pravoohoronnoyi-systemy-ukrayiny-na-prykladi-rozsliduvannja-napadiv-na-hromadskyh-aktyvistiv/>.
65. Освіта в Україні: стан, проблеми. URL: <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/download/84/76/>.